Demir Özlü / Bir Beyoğlu Düşü

DEMİR ÖZLÜ

BİR BEYOĞLU DÜŞÜ

Magritte

ADA YAYINLARI

Bu kitap
1985 yılının Mayıs ayında
Kent Basımevi'nde
dizilip basılmıştır

Bir Beyoğlu Düşü

Demir Özlü

BİR BEYOĞLU DÜŞÜ

(Anlatı)

ADA YAYINLARI

"Sorties tout armées d'un chant de Maldoror"
Paul Eluard/Benjamin Péret

Bu anlatının konusu, 1963 yılında yayımlanan, **Soluma** adlı hikâye kitabımda yer alan **'Derine'** adlı hikâyeden alındı. Anlatı yazılırken, Lautréamont'un, **Maldoror'un Şarkıları**, Ece Ayhan'la, Sabahattin Kudret Aksal'ın, Kavafis'in bazı şiirleri -bellekte kaldığı oranda- zaman zaman yazarın anısında yaşadı.

Başımdan bütün bu tuhaf olayların geçtiği gençlik yıllarından bu yana, denizleri çeşitli yönlere açılan, yumuşak tepeleriyle bütün o Boğaz'la Haliç çevresine uzanan, gizemli İstanbul kentinde, hiçbir yer beni Tünel Alanı kadar ilgilendirmemiştir. Yaşamımın değişik dönemlerinde, bu alanın benim için taşıdığı anlamı kavrayabilmek için hep oraya gittim, o alana baktım, oradan uzakta olduğum zamanlarda da yaşattım onu imgelemimde; yağmur altındaki alanı düşledim. Karaköy'den tünele binip Metro Han'ın yukarısındaki kapısından çıktığımda önümdeki küçük alana, her defasında, şaşırarak baktım. İstanbul'dan uzaklarda, yıllar sonra, Kuzey Avrupa'nın dümdüz toprağı üzerinde, büyük ağaçlar altında bir kuzey evinde otururken de bırakmadı o alan ardımı benim. İmgesini sık sık zihnimin içinde buldum, üçüncü kattaki odada gezinirken de, yarı uykulu yatağın üzerine uzanmışken de, bahçedeki ağaçlara bakan pencerenin önünde düş görürken de yalnız bırakmadı bu alan beni.

Şimdi, bir bölümü hapislerde, bir bölümü de sürgünde geçmiş uzun yaşamımın bu yaşlılık döneminde de an-

sıyorum onu. Yeniden oraya dönmek istermişim gibi bir duyguya kapılıyorum. Gençliğimin bütün korku ve bunalımlarını yaşadığım, yağmurlu, karanlık İstanbul'unda, genişçe bir yoldan pek de büyük olmayan o alanın, asfaltlanmış toprağı üzerine basmak istiyorum sanki. Öyle sanıyorum ki, beni bütün gençlik yılları boyunca yoldan çıkaran, duygularım ya da tedirginlik üzerine kurulu kişilik yapım değil de, o alandan başlayarak, çeşitli yörelere, dar ya da geniş yollarla, geçitlerle, merdivenlerle yayılan, çetrefil sokaklarıydı o kentin. Ama öte yandan, ne denli karmaşık duygular içinde olursam olayım, olup bitende o kentin kuruluşunun payını ne denli abartırsam abartayım, bütün o gençlik dönemimde başıma gelenleri, gene de kendim seçtim sanıyorum. Evimi bırakıp, Tünel Alanı'nın çok yakınında, hemen Tünel Pasajı'nın ardındaki sokakta tuttuğum eski, köhne bir evin en üst katında oturmayı da seçtiğim gibi.

Karaköy'den gelen tünelden inip, yukarıda Metro Han'ın kapısındaki gölgeli çıkıştan çıkıp, karşıdaki eski yapının altındaki Tünel Pasajı'nı geçerek arka sokağa varınca, hemen sağda, karşıya düşüyordu oturduğum yapı. Geniş kapısının biraz ötesinde, bira satılan geniş barıyla Fischer Lokantası vardı. Lokantanın kapısı önündeki sokak, on metrelik bir uzunlukla Tünel Alanı'na, alanın genişlediği yere uzanıyordu. Orada taksiler durak yaparak yolcularını indirirler, karşı kaldırım üzerindeki duraktan da Şişli'ye, Kurtuluş'a, Harbiye'ye giden tramvaylar kalkardı. İşte o sokakta, eskimiş merdivenlerin tahta tırabzanlarına tutunarak çıktığım bir beşinci katta oturma-

ya başlamıştım. Daracık sokağı, altında Tünel Pasajı'nın olduğu, Fransız mimarlarının, geçen yüzyıl ortalarında yaptıkları büyük yapıyı gören bir evde.

Bunca zaman sonra, Kuzey Avrupa'nın bir yerinde, büyük ağaçların çevrelediği eski bir yapının çatıya yakın üçüncü katında oturarak o günlerimin tedirginliklerini düşündüğümde, kolay çözümler bulamıyorum durumuma. Tünel Alanı'ndan öteye, Beyoğlu'na doğru yürüyor, sağda bulunan bir yapının altındaki Hachette Kitabevi'nde *modern* yazarların yapıtlarını arıyor, caddede dolaşan kadınların güzelliklerine bakıyor, sonra gene gerilim içinde geniş odama dönüyordum. Orada okuyor, yazı yazmaya çalışıyor, öğle yemeğimi yapıyor, kalabalık, uzun caddeye çıkmak için akşamüzerini, piyasa vaktini bekliyordum. Kışları kapalı gökyüzüyle, çiseleyen yağmuruyla gri İstanbul'un, bütün bu büyük mahalleyi kaplayan Levanten yapılarına bakarak, pencereye yakın bir yerde çalışıyordum. Karanlık ruhunu henüz kavrayamadığım kentten, o kentin insanlarından, önümde uzanan belirsiz gelecekten bir korunma yeriydi benim için bu ev. Çünkü İstiklâl Caddesi'nde akşamüzerleri çıktığım gezintiler bile içimde taşıdığım boşluğu, tedirginliği kırbaçlamaktan başka bir etki yaratmıyordu bende; aydınlık, iyi giyimli insanların oturdukları Lebon, Markiz, caddenin daha yukarısındaki Baylan gibi pastahanelere girip otursam da.

Kentin karşı yakasındaki Müslüman mahallesini bırakmış, kiliseler, eğlence yerleri ve her çeşit dili konuşan insanlarıyla Beyoğlu'na yerleşmiştim. Henüz bir çevremin

olmadığı, hareketli, karanlık, eski mahalle Beyoğlu'na. İşte o sırada tanıdım komşumu: yeşil gözleriyle baktığı yerin ötesini gören, ince trençkotu altından gövdesinin güzelliği belirgin olan o gizemli kadını. Anahtarıyla odasının kapısını açtığı bir akşam vakti. Beni gördü ve başıyla selâmlar gibi bir hareket yaptı. Ben, sadece, güzelliği karşısında şaşkın bakakaldım ona. Tanrım, ne kadar da ilk gençlik yıllarımın düşlerini dolduran, aşkla ve beni içine alıp yitirecek şefkatle dolu, cinselliğimin de oluşmasını —rahminde bir çocuk saklar gibi— sarıp sarmalayan o eşsiz kadın imgesine benziyordu.

Pencereye yakın çalışma masamda otururken onu düşünüyordum: 'Sevgisini aradığım kadının ta kendisi' diyordum kendi kendime. 'İşte yaşam, baba evinden taşınıp Beyoğlu'na yerleşmem, kendi kendine onunla karşılaştırdı beni. İçimi garip bir sıcaklık kaplıyor onu düşününce.' Maldaror'un Şarkıları'ndaki gibi, atılmış, çıplak, acı çeken bir imge. Gece sessizleştiği zaman, aşağıda Kasımpaşa yanlarından, deniz askerlerinin yat borusunun sesini duyuyorum. Bir süre sonra da, odasına dönen kadının kapıyı açarken çıkardığı tıkırtıyı. Daha sonra da musluğu açtığında çıkan gürültüyü. Ardından büyük bir sessizlik. Üzerine dökülen mürekkebin bir ahtapot görünüşü almış lekesiyle bezeli kalın defterimi açıp, o kadınla ilgili bir metin yazmaya çalışacağım. Sonra gece ilerleyip de sessizlik beni yorduğunda yatağıma girmek üzere, oldukça geç bir vakte kadar bekleyeceğim.

Garip bir düşle sarsıldım. Düşümde, İstiklâl Caddesi'nde, biraz ötede bulunan, ama zemini sokaktan epeyce aşağıda olduğu için merdivenlerle inilen Saint-Marie Drapéris Kilisesi'nin tahta sıralarındaydım. Âyin vardı kilisede. Kadın, elinde bulutlar üzerinde uçan bir Meryem Ana tasviriyle katılıyordu âyine. Kilisenin, âyin yapanların kullandıkları sağ yandaki kapısından çıktı, elindeki tasviri taşıyarak gelip rahibin yanında yeraldı. Arka sıralara gelmiş, tedirginliklerini dinlendirmekten başka bir amacı olmayan beni görüp görmediği belli değildi. Benim bulunduğum yana baktığını pek sanmıyordum. Pek kalabalık değildi kilise. Ön sıralarda dua eden yaşlı birkaç insandan başka kimseler yoktu. Elinde taşıdığı tasvir, kilisenin kapısı üzerine işlenmiş Meryem Ana resminden pek farklı değildi sanıyorum. Sonra kendimi Büyükada'da papaz yetiştiren bir okulun öğrencisi olarak gördüm. Daha küçük yaştaydım, okulun taş koridorlarında sıkıntı içinde dolaşıyordum. Derin bir bunaltıyla uyandım. Sabah oluyordu. Caddeden gelen ilk motor gürültüleri, aşağıda Kasımpaşa'da eğitim yapan askerlerin borazan seslerinin duyulmasını kesintiye uğratıyordu. Gövdemi yatakta ağırlaşmış hissettim. İşte, sonunda belirli bir yere doğru kayıyordu varlığım: Komşum olan kadının ardısıra sürüklenecektim. Daha şimdiden bu eğilimin önünde açtığı belirsizlikten kaygı duyuyordum. Öyle sanıyordum ki, ilerde bütün varlığımı sarsacak bir varlık kazanabilirdi bu eğilim. Mutlaka, imgelerle karışan, köklerini, daha da genç olduğum yılların düşlerinden alan, belirsiz geleceğimin önünde yarı-gerçek, yarı-düşsel bir hayalet gibi duran bu tutkudan kurtarmalıydım kendimi.

Çocukluğumda sık sık gördüğüm garip bir düş vardı: Büyük bir Avrupa kentinin işlek bir caddesinde, köşede yeralan —ikinci kattaki— küçük bir apartman dairesinde oturuyordum. Gündüzleri ışıklar içinde olan bir apartman dairesi. Yaşama sevinci içindeydim. Henüz yalnızlık duygusu yerleşmemişti içime, şimdiki gibi. Oturduğum yerden duyduğum kentin gürültülü canlılığı, ışıklı pencereler, halının üzerine vuran güneş de yalnızlık duygusuna düşmemi önlüyordu. Orada, çıplak ayaklarıyla dolaşan güzel bir kadın vardı.Mutfaktan çıkarak, yemek masasının da bulunduğu, cadde üzerindeki bu küçük salona gelen, dolgun kalçalı güzel bir kadın. Sonra dönüp yeniden mutfağa gidiyordu. Onunla birlikte yaşamanın bana verdiği duygular, o yabancı kentte olmaktan duyduğum tedirginliği örtmekteydi. Yaşama atılmıştım. Sevinçle, cesaretle doluydum. Tıpkı komşuma benzeyen bir kadın. Belki onun bir sarışını. Sonraları bu düşü uyanıkken de gözümün önüne getirmeye başladım. Özellikle, sabahları uyanıp da, yataktan kalkmadığım sürelerde. Yolculuklarda, öteki yakadaki, ilk gençliğimi geçirdiğim baba evindeki, küçük güneşli odada. Çok daha önceleri, İzmir'de, Karşıyaka'nın Akdeniz bitkileriyle, çiçeklerle dolu bir kum evinin tavanı camlı salonunda. İstanbul'la İzmir arasında yaptığım gemi yolculuklarında. Düşünce dünyamdan ayrılmaz bir düş olmuştu bu imge artık. İstanbul'un kış mevsimindeki yağmurlu havalarına uygun düşmeyen bir düş, yaşayan bir düş. Aradan uzun yıllar geçtikten sonra, şimdi bile bu düşü ansıyorum, limandan kalkan gemilerin demir alırken çıkardıkları sesleri işiterek, güneşi, tanımadığım bir Batı

kentinde salonun pencerelerine vuran, salonun ve yemek masasının üzerlerini aydınlatan güneşi görür gibi oluyorum, salondaki çiçeklerin kokusunu duyuyor, öğle yemeği vakti mutfakta pişen yemeklerin, çiçeklerin kokusunu bastıran kokusunu da, çekiyorum içime.

Gündüzleri odada yazdığım düzyazıları da, gizli bir iş yapar gibi yazıyordum. Yazarken güçlük çekiyor, sonra da doldurduğum beyaz sayfalar üzerindeki elyazısının taşıdığı değer üzerinde kuşkuya düşüyor, bakakalıyordum sayfaya. Hiçbir ölçüt yoktu elimde onların değerini ölçüp biçmek için. Biraz ötedeki Hachette Kitabevi'nden aldığım, artık klâsik sayılabilecek yazarların yapıtları da, gerçeküstücülerin metinleri de kendi yazılarımın değerini ölçmeme yardım etmiyordu. Klâsik yazarların metinleri, bütünlüğü tamamlanmış, somut, bugünkü yaşamdan —özellikle benim duyduğum şeylerden— uzak, birkaç anlam birden taşısa da, anlamı belirli yazılar olmuşlardı artık. Gerçeküstücülerinkilerse tuhaf imgelerle doluydu: karmaşıklaştırılmış, maddeselleştirilmiş, karanlık imgeler... Kuyulara düşmüş ahtapotlar ya da mürekkep lekeleri gibi. Onları daha çok seviyordum. Ama gene de, kendi yazılarımı anlamama yardım etmiyorlardı. Genç varlığım hem cinsel tutkular içinde kıvranıyor, hem de tutkuyla kendi kendini sarsarak boşlukta tutuyordu varlığımı. Beni saran imgeler de, gerçek de başka türlüydü: bütün bu Beyoğlu semtini, Hıristiyan İstanbul'u dolduran küçüklü büyüklü kiliselerle, daracık karanlık sokaklarla —bir bölümü eski Ceneviz'den kalan— gri, yağmurlu İstanbul gökyüzüyle, kiliselerde yapılan, Hıristiyanlığın ilk dönemlerini ansıtan âyinlerle,

biraz daha aşağıdaki Yahudi gettosuyla, akşamları, alçakta kalan Kasımpaşa semtini saran gecenin karanlığını tuhaf bir beyazlığa dönüştüren sisle, karşıdaki Bizans su kemerlerinin görünüşüyle, tozlar içindeki yıkık tapmaklarla, yeraltındaki sarnıçlarla, Tepebaşı'nın yüksek bir yerinden görünen Saraçhanebaşı'yla, oradan daha ötelere, Kumkapı sahillerine doğru gökyüzüyle birleşen ışıklı, dumanlı denizle, akşamüzerleri Haliç'in üzerinde, Eyüb Sultan sırtlarında oluşan kızıllıkla doluydu. Belli belirsiz biliyordum: Tünel Alanı'na yakın bir evde oturarak, eski Beyoğlu'nun bu dar sokaklarında aradığım *hayattı:* önümde uzanan o belirsiz boşluk!

Değerleri konusunda hiçbir düşünce edinemediğim, el yazısıyla beyaz ya da sarı kâğıtlar üzerine yazılmış bu yazıları, yazı denemeleri yapan her genç yazar gibi, bir ustaya göstermek istiyordum. Onu da çok geçmeden bulmuştum. Bu usta, Hachette Kitabevi'nden sonra gelen köşeye düşen, Lebon Pastahanesi'nde oturmayı akşamüzerleri alışkanlık haline getirmiş olan kısa boylu, dazlak kafalı, eflâtun rengi bir yelek giyen bir şairdi: Paskin. İstanbul'lu mu, İspanyol asıllı mı ya da eski bir Cenevizli mi olduğu belli olmayan, gürültüyle konuşan, tütün çiğneyen, arasıra umulmadık bir kahkaha atan birisi.

Paskin'i görecektim gene. Akşamüzeriydi. Ama çoğu İstanbul'lunun yaptığı gibi, caddede bir aşağı bir yukarı dolaşmayı, büyük yapıların gölgesi altında, Galatasaray'a, oradan da, postahane olarak kullanılan eski Sıvacıyan Konağı'nın önünden geçerek Taksim Alanı'na açılan caddenin yukarı başına uzanmayı alışkanlık edinmiştim. Ardın-

dan geriye döndüğümde, kuşkusuz Lebon'da olacaktı Paskin, eski bir kadın arkadaşıyla ya da yeni tanıştığı kadınlarla, bir masanın çevresinde. Mutlaka birşeyler söyleyecekti bu yazılar üzerine. Doğrudan doğruya kendi yazılarımın değerini anlamama yaramayan, ama onların ne tür şeyler olduklarını biraz sezinlememe yardım eden bir şeyler.

Onu görmeden önce, yılgın örümceği gibi tedirgin dolaşıyordum kaldırımlarda. Birden kalabalığın arasından güzel komşumun süzüldüğünü farkettim. Düşümde gördüğüm Saint-Marie Drapéris Kilisesi'nden çıkmış da kalabalığa karışmış gibiydi. Dondum kaldım. Ona selâm bile vermeye cesaret edemedim, bir an kalabalığın arasında beni gördüğü sürece. İçimi tuhaf bir ateş basmıştı. Dönmeyi ve onunla konuşmayı düşündüm ardından. Ama hayır, geç kalmıştım işte; duygularımı düzene sokmakta cesaret göstermek açısından da. Şimdi arkasından koşup da, onu, kaldırımda durdurduktan ya da yanında yürümeye başladıktan sonra konuşmak daha da zordu benim için. İçimde bir çöküntü duydum, sonraya ertelenmiş bir mutluluk duygusunun kırılmasına benzer bir duygu içinde dolaşmamı sürdürdüm. Galatasaray'daki yaya geçidinden geçip —trafik polisinin bir an taşıtları durdurmasından yararlanarak— sola kıvrılacak, oradan Avrupa Geçidi'ni geçip Balık Pazarı'na çıkacaktım. Sokakta balıkları, meyvaları, sebzeleri sergilemiş satıcılar, karpit lâmbaları altında bir projektör ışığında boğulan tezgâhlar, alışveriş eden kalabalık, belki tedirginliğimin yatışmasına yardım ederdi. Balık Pazarı'ndan sola, dar bir geçide kıvrılacak, köhnemiş

iki katlı yapılar arasında meyhanelerin sıralandığı Krepen Pasajı'na girecektim. Orada köşeye düşen Neş'e meyhanesinde belki bir kadeh rakı içtikten sonra, yeniden Galatasaray'a çıkacak, aşağıya Tünel'e doğru inerek, Lebon' da Paskin'in olup olmadığına bakacaktım.

Akşamüzerlerim bu gezintilerle doluyor, yılgın, ezilmiş, tutkulu, tedirgin, bunalımlı dolaşıyordum İstiklâl Caddesi'nde. Saint-Marie Drapéris Kilisesi'nin ıslak merdivenlerini inerek, tahta kapının aralığından içeriye giriyor, arka sıralarda oturarak vakit öldürüyor, günlük kokusunu duyuyordum. Ya da karşıda, biraz ötedeki Olivo Pasajı'nın içindeki kiliselerin mermer avlularından geçerek uzatıyordum gezimi. Pek az kişiyi tamsam da artık yerleştiğim bir mahalleydi burası. Olivo Pasajı'nda açılmış bir Türk kahvesinin donuk kırmızımtırak ışıklarına bakıyordum.

Yüzüme pastahanenin ılık havası vurdu.

Paskin, Lebon'da, kapının sağında, vitrini caddeye bakan bölümde oturuyordu. Yanında her zaman birlikte dolaştıkları bir kadın vardı. Saçları kestane rengi, irice yapılı, güzel bir kadın. Paskin'in gösterdiği sandalyeye oturdum. O, gürültüyle:

"Bir yığın şiir yazdım" dedi.

Yaşlı garson sütlü kahvemi getirmişti. Paskin'le birlikte oturmak beni bir ölçüde rahatlatıyordu. Işık içinde yüzüyordu pastahanenin içi. Yaşlı baylar, şık hanımlar, aileleriyle birlikte gelmiş genç kızlar vardı. İstiklâl Caddesi'ne gece çökmüştü artık. Yağmur da çiseliyordu. Biraz ötedeki duraktan kalkacak tramvaya koşanlar, dolmuşa at-

layanlar, karşı sokaktaki meyhanelere giden erkekler geçiyorlardı kaldırımlardan. Oturduğum yerden Markiz Pastahanesi'nin kapısıyla camını, biraz daha ötedeki Suriye Pasajı'nın girişini, altındaki dükkânları görüyordum. Kapanan pasajı terkeden insanları.

"Bildiğiniz gibi... Paskin" dedim. "Para kazanmak için yaptığım iş çokca vaktimi almıyor. Geri kalan vakitlerimde Beyoğlu'nu tanıyorum. Kaldırımlarda, galerilerde, kahvelerde dolaşıyorum. Sabahleyin erken uyanırsam, bir de geceleri —isterse meyhaneden dönmüş olayım— bu metinleri yazmaya çalışıyorum. Epeyce de birikti bunlar. Sonra Bay Paskin, oldukça ilgi çekici bir de komşum var; yeşil gözlü, gizemli bir kadın. Ona karşı duyduğum duygular da bir yazma dürtüsü yaratıyor bende."

"Aman Yarabbi" dedi Paskin. "Bir genç için ne ürkütücü bir kenttir burası. Ne tuzakları, ne kuyuları vardır. Koru kendini! Belki de ayrılmasaydın iyi ederdin o eski mahallenden. Buradaki hayat kaçmıyor ki!"

"Ama gittikçe kötüleşiyor" dedi Paskin'in kadın arkadaşı.

"Niçin böyle söylüyorsunuz Bay Paskin?"

"Kadından söz ettiğiniz için. Tehlikelidir, tehlikelidir bunlar."

Kadına döndüm:

"Kentin kötüleştiğinin ben de farkındayım. Belki de bu yeni kuşağa yaşanacak pek birşey kalmayacak. Aç bir oburluk kol geziyor her yanda. Şimdi salt mülk ardına, para ardına düşenler türedi. Eskisinden de çok."

Yaşlanmaya yüztutmuş dulların da geldikleri bir pastahaneydi burası. Pastahane, gecenin onuna doğru kapanma hazırlıklarına başlayınca, onlar da çıkarlar, kaldırımda biraz öteden bir taksiye atlayıp, Talimhane'deki ya da Şişli'deki evlerine dönerlerdi. Onları, ışıklı avizeler altındaki salonda, antik büfenin önünde, üzerine beyaz örtü serilmiş bir masada hazırlanmış sofranın beklediğini hayal ederdim. Küçük kristal tabaklara akşamın mezelerinden konulmuş olurdu. Gümüş çatal-bıçak takımları yemek tabağının yanındaki, gene gümüşten dayangacın üzerinde olurdu. Meşrutiyet döneminde yapılmış evlerde, tül perperdeler ardında, kentin gürültülerinden uzak, o Levanten mavi dünyaya gömülüyorlardı sanki. Sokakların artmaya başlamış olan kalabalığından uzaklaşmış oluyorlardı. Ama öyle sanıyorum ki, burada, İstiklâl Caddesi'nden aşağıya, Tophane sırtlarına doğru inen sokaklarda, eski evlerde oturanları da vardı. Onları bütün o antik, gizemli eşyanın arasında şehvetten kıvranan gövdeleriyle hayal ediyorum: anneleri de, yeni yeni büyüyen o bembeyaz kızlarını da. Ölmüş ya da başka yere gitmiş kocalarının yerini ya şehvetten kıvranarak doldurmaya çalışacaklardı ya da yeni türeyen bekârlardan biriyle ilişki kurmaya cesaret ederek. Ama sanki antik ve gururlu bir aristokrasi yavaş yavaş gerilemeye başlıyordu. Piyasaya çıkan yeni insanların görgüsüz, niteliksiz görünüşünden geliyordu bu. Başka neden olabilirdi?

Lebon'dan çıktığımda yağmurun çiselemesi durmuş gibiydi. Sakindi cadde; sinemanın dokuzda başlayan suaresine gidenler salonlara girmiş, meyhanelere yollananlar da,

buğulu camlar ardında çoktan yerlerini almışlardı. Biz Paskin'le ve kadın arkadaşıyla, bilinçsizce bu saatin gelmesini beklemiştik sanki. Onlar da Şişli'ye doğru gitmek üzere tramvaya binmişlerdi bile. Hachette Kitabevi'nin önündeki kaldırımda yürürken, karanlık İstanbul gecesine, sonra da, biraz ötede İsveç Başkonsolosluğu'nun bahçe duvarı üzerinde yanan ışıklara baktım. Top top beyaz yuvarlaklar halinde, hafif hafif bastırmaya başlayan sisi aydınlatıyorlardı. Lodos yağmur getirirdi, ardından da sis. Haliç'i ve limanı sis kaplardı sabah güneşi doğuncaya kadar. Çok koyu bir sis değilse, güneşle birlikte kalkardı ortadan. O zaman pırıl pırıl bir gün doğardı. Adalara doğru giden vapurların, Boğaz'dan geçmek üzere gelen gemilerin tepenin üzerinden açık seçik göründükleri bir gün. Kışa yaklaşan mevsimin o pırıltılı günlerinden.

Narmanlı Yurdu'nun yanından Asmalımescit'e doğru kıvrıldım. Sonradan buraları kaplayan buluşma evleri açılmamıştı henüz. Beyoğlu'nun yalnız insanları, Hıristiyan kadınlar, Macarlarla Yahudiler oturuyorlardı henüz buralarda. Oradan sola kıvrılıp, Tünel Geçiti'nin arka kapısı önüne geliyordum. Demir kapılar gecenin karanlığında kapanmışlardı. Sola kıvrılıp, oturduğum apartmanın önünden geçtim, biraz ötedeki köşeyi tutan Fischer Lokantası'nın buğulu, sigara dumanı tüten havası içine daldım, bakırla kaplı barda birkaç bardak bira içmek için.

Gece yarısına doğru odama, yukarıya çıkıyordum artık, uzun merdivenlerde, komşum kadının kapısının aralık olduğunu sanarak. Ben beşinci kata çıktığımda kapı da kapanmış gibi geldi bana. Bir tıkırtı duyduğumu sandım.

Odama girip elektriği yakınca, bir süre yatağın üzerinde oturdum. Yandaki odadan, çeşitli anlamlar verebileceğim bir işaret gelebilir mi diye bekleyerek. Duyulur duyulmaz tıkırtıların, onun odasından geldiğine karar veremedim kesin olarak. Belki de eski kentte başka yerlerden geliyordu bu tıkırtılar. On dakika kadar süren bir zaman parçası geçti. Tanrım! Hemen hemen hiçbir gürültü yok. Eski sokakta da. Sadece, ötede, Tünel Alanı'ndan son bir tramvay kalktı. Gıcırtıyla dönerek İstiklâl Caddesi'ndeki raylarını aldı. İsveç Başkonsolosluğu önüne geldiğinde vatmanın, tramvayın çanlarına iki defa bastığını duyar gibi oldum. Gecenin sessizliği. Kuşlar bile uçmuyor. Karanlık sokak. Sokağın geniş taş döşemesi hâlâ ıslak. Aşağıda, Kasımpaşa düzlüğünde, kışlalarında askerler de uykuya dalmışlardır. Bir süre de masamın başında oturdum. Yazılarıma baktım, o girintili çıkıntılı harflere. 'Ey, talihsiz Maldaror! Tünel Alanı'ndan kalkan son tramvay belki de seni bekleyen son tramvaydı. Bütün bir hayat boyu. Burada, Kuzey Avrupa'da Berlin'in dışında, büyük ağaçlarla çevrili bir konağın üçüncü katında, bana verilmiş bir odada oturup, ağaçlara, eskiden konağın hizmetkârlarına ayrılmış daha küçük bir yapının çinkoyla kaplı, kararmış damlarına bakarak seni anlatmaya çalışıyorum. Senin bahtsızlığını. Demiryolunun ötesinden atış talimi yapan İngiliz askerlerinin silâh sesleri duyuluyor. Ormanın içinde boğulan sesler onlar. Belki de silâhlarına bir susturucu takmışlar. Köşkün arka yanında uzanan gölün kıyısına bile inmedim henüz. Seni anlatmakta acelem var çünkü.'

Sabaha doğru düşümde, komşum kadının Aynalıçeş-

me'ye, beyaz kuşların yaptırdıkları birkaç evin de bulunduğu, o bırakılmış sokağa gittiğini gördüm. Buğulu bir sokakta güzel bir leke gibiydi. Sessizce onun ardındaydım sanki. İngiliz Sarayı'nın alt duvarı yanında duruyor onu gözlüyordum. Bomboştu sokak, gecenin de, gündüzün de ışığına benzemeyen bir ışık içinde. Kuzey dönencesinde, güneşin batmadığı ülkelerdeki gecenin aydınlığı gibi. Sağa, Bach konserlerinin verildiği Protestan Kilisesine giden sokağa doğru dönmedi kadın. Eski evlerin önünden geçti. Sokağın ötesine, Kasımpaşa'ya doğru inen sırtların bulunduğu yere doğru yürüdü. Sokağın ucuna doğru bir yerde gözden yitti.

Orada top oynayan çocukların arasındaydım ve bir çocuğun havalandırdığı topu izlerken, Kasımpaşa'ya doğru açılan derin uçurumu gördüm. Uçup gidiyordu top aşağıya doğru. Derinliğin önünde zor durdurdum koşumu. Boşluk alacaktı beni içine. Çocukluk düşlerimdeki gibi, boşluklar içinde uçacaktım. Ardından daracık sokaklara daldım ve aramaya başladım kadını. Birçok evin kapısıydı açılan: önüme sakalları tıraşsız Yahudi yüzleri, şişmanlamış, yaşlanmış beyaz Rus kadınlar, çocuklarını ikonlardaki gibi önlerinde tutan kadınlar çıkıyordu. Sağda ötede, dar, düzensiz sokaklardan inince, Kasımpaşa sırtlarının yükselerek Beyoğlu'yla, Tarlabaşı'nın arka yanıyla birleştiği yerde, söğüt ağaçlarının ve bir köy çeşmesine benzer bir yerin orda, küçük bir Anadolu kasabasını andıran sokaklarda Ziba denilen genelevler bulunduğunu biliyordum. Kentin iyi yetişmiş gençlerinin gitmeye cesaret edemedikleri yerler. Satıcıların, külhanbeylerin, bıçkınların,

Beyoğlu'nda pişmiş insanların uğrayabildikleri, bazısında genç, güzel kızların da bulunduğu evler. Komşumun o genelevlerden birinde çalıştığını düşledim. Titreyerek uyandım.

Geç uyanmıştım. Saat sabahın onunu geçiyordu. Komşum, odasından çıkmıştır. Onun, sabahleyin evini terkederken çıkardığı gürültüleri duyamayacağım. Tramvayların seslerini, Tünel Alanı'na, tünelin her varışında yayılan kalabalığın çıkardığı hafif uğultuyu duyuyorum. Büyük kentlerin seslerinden başka hiçbir ses beni çokça büyülemez. Özellikle tramvayların işlediği kentler, tramvay tekerleklerinin raylar üzerindeki yuvarlanma sesi ya da araç köşeyi dönerken çıkardığı gıcırtı... Çan sesleri... Kalın elektrik tellerine sürtünmekten çıkan sesler... Sokak gürültüleri... Odamdaki küçük mutfağın yanındaki musluk teknesinde yıkanmamış birkaç tabak vardı. Onları yıkadım. Öndeki yüksekçe yapının tepelerinden süzülen güneş ışığı odama vurmaya çalışıyordu. Düşündüğüm gibi olmuştu gün. Güneşlikti. Sokaklara çıkacaktım. İş yerine uğrayacak, sonra öğle yemeğini Galatasaray'da, Mandıra'da yiyecektim. Tavuk suyuna çorba, sosisli yumurta, tavuk göğsü. Ardından da, İstiklâl Caddesi'nin; öğleden sonraları artan kalabalığına dalacaktım. Bir sinemanın serince holüne girecek, mermer direkler arasından geçen mermer koridorlardan yürüyecek, gişenin önüne varacaktım. Akşamı yakalayabilmek, biraz rahatça düşünebilmek için dört buçuk seansına girecektim. Bütün bu gençlik yıllarımı kaplayan, iyice anlamlandıramadığım birşey vardı: hafif bir korku, zaman zaman artan, zaman zaman da aza-

lan bir tedirginlik, bir yerini bulamamışlık boğuntusu, belki de daha başka bir şey, yere sağlamca basamamaktan gelen bir güvensizlik, tuhaf bir tekil yabancılık duygusu, sinemada bulunduğum sürede benden uzaklaşan bir bunaltı. Herşey bunun çevresinde döneniyordu, zaman zaman duyduğum hafif başdönmeleri de, bulantılar da, bazan ruhumu kaplayan acelecilik de, tutkular da, hepsi. Öyle sanıyordum ki, başka bir yaşam gerekliydi bana. İlerde yaşanacak ya da geçmişte yaşanmış. Bu yüzden pek çok düş görüyordum. Öyle sanıyordum ki düşlerimi dolduran iğretilemeler, başka bir hayattan gelmeseler de, cılız varlığımı gene de başka dünyaların eşiğine değin sürüklüyorlardı. Uykulu bir dünya, gerçekten kopan varlığın başdönmeleriyle üzerinde dolandığı imgesel bir boşluk.

Tünel geçidinin alacalı aydınlığında, Sokrates'in temizleyici dükkânı ile Kohen Kardeşlerin kitabevlerinin önünden geçerek alana çıktım. Güneşli bir Kasım günüydü. İstiklâl Caddesi'ne çıkmak için yolumu uzatıyordum. Güneş tedirginliklerimi azaltıyor, belirli bir güven duygusu veriyordu bana. Bütün o eski hanların, geçitlerin önlerinden geçerek güneşin tadını çıkaracaktım. Sabahın onbirine yaklaşan vakitlerde, tenha Beyoğlu'nun kendine özgü tadını: sevişme sonrası tadlar gibi bir taddı bu. Kaldırımlar suyla yıkanmıştı. Alışverişe çıkan kadınlar vardı kaldırımlarda. Kurtuluş'a ya da Şişli'ye giden tek vagonlu kırmızı tramvaylardan başka, taksiler de, çok seyrek geçiyorlardı. Kalabalık öğleden sonra dolduracaktı caddeyi. Sinemaların iki onbeşdeki seansı yaklaştığı sıralarda. Sonra da bu seansdan çıkanlarla, dört buçuk seansına gir-

mek isteyenler caddede karşılaşınca, geçici bir süre, daha da yoğun bir kalabalık olacaktı caddede. Kısa bir süre için. Şimdiden Nisuaz Pastahanesi'nde oturanlar vardı, aralarında güzel profesyoneller de. Baylan'da oturanlarsa görülmüyorlardı. Salonu arkadaydı pastahanenin. Caddeyi geçerek iş yerime vardım. Beyoğlu'nda öteki günler gibi bir gün daha yaşamak için. Akşamüzeri Lebon'a, Paskin'i görmeye uğrayacaktım. Sonra da gene evimin oradaki Fischer'e. Belki oraya, kentin İstanbul yakasında oturan arkadaşlarımdan bir ikisi de gelirdi.

Gece geç vakit, odamın kapısına vardığımda, biraz içkiden, biraz da gerginlikten ötürü başım dönüyordu. Merdivenleri trabzana tutunarak çıktım. Kendi odamın bulunduğu sahanlığa yaklaştığımda, kapımın önünde bir adamın durduğunu, cebinden çıkardığı tarakla saçlarını taradığını gördüm. Onu tanımadığım için birşey söylemek gereksinmesini duymadan, kapının deliğine anahtarımı soktum açmak için kapıyı. O sırada kolumdan tuttu adam, hafifce.

"Ne istiyorsunuz?" dedim ürküntüyle.

"Sizinle *bir konuda* konuşmaya geldim" dedi.

Sertce:

"Hangi konuda?" dedim.

"Kızmayın" dedi. "Önemli birşey değil. Komşunuz olan kadınla ilgili konuşacaklarım."

Şaşkındım. Ne diyeceğimi bilmiyordum.

"Ben kendisini pek tanımam ki" dedim. "Yalnız sabahları işe giderken görüyorum onu. Bazan da akşamüzeri işten dönerken. Selâmlaşmıyoruz bile."

"Evet" dedi adam düşünceli. Kolunda katladığı pardösüsünü olduğu gibi tutmaya devam ederek. "Sizden bir yardım rica edecektim biraz da."

O sırada yanımızdan, çatı katında oturan kiracının karısı geçti. Yaslı gibi karalara bürünmüş, yavaş yavaş yürüyordu sahanlıkta. Yanımızdan geçerken bize bakmaz göründü. Kapıyı açarak girdim odama. Adam kapının önünde duruyordu.

"Buyrun" dedim ona. "Konuşacaklarımızı içerde konuşalım. Dinliyorum sizi."

Birşeyler mırıldanarak girdi odama. Saçlarını dümdüz taramış, oldukça düzgün, ütülü giysiler giyinmiş bir adamdı. Mırıltılarını duymadım hiç.

"Komşunuz sevgilimdi" dedi, masanın yanındaki sandalyeye otururken. "Şimdi, son haftalarda uzaklaştı benden. Öyle ki, ona burada İstiklâl Caddesi'nde ya da Meşrutiyet Caddesi'nde rastladığımda —bazan da şurada Degucis'in eski evinin yanında, Tünel'e doğru çıkan merdivenlerde rastlıyorum— beni tanımazlığa geliyor. Görmüyor bile beni. Bir sanrıya tutulmuş gibi yanımdan geçip gidiyor. Sesleniyorum ona. İsmini söylüyorum. Hayır, hiçbir karşılık yok. Bir defasında kolundan tutmaya çalıştım, ama bir çığlık atacağından korktuğumdan bıraktım hemen. Besbelli bir hastalığı var. Annesi Orta Avrupa'dan gelmiştir. Zoraki bir göç. Besbelli nostalji ya da içinde yaşadığımız bu garip kent hasta etti onu."

Adamı dinlemekle yetiniyordum. Böylece de o hayran olduğum kadınla ilgili ilk bilgileri öğreniyordum ondan.

"Okuyan bir insan olduğunuzu görüyorum" dedi adam. "Bense, okumayı bir yana bırakmış biriyim. O 'basit insanlar' dediklerinden. Ama yaşama bakışımda —belki de bu yüzden— bir gerçekçilik vardır. Elde etmek istediğimi, mutlaka elde etmek isterim." Durdu, sonra: "Sevgilimin bu hali derinden yaralıyor beni. Unutmayın, yeniden bana dönmeli o. Hem de bütünüyle."

"Ben kendisini sabahları, o da bazan evden çıkarken görüyorum. Bazan da gece eve döndüğünde tıkırtılarını duyuyorum. Bana selâm bile vermiş değil *sevgiliniz*. Unutuyordum size söylemeyi: Birkaç kez de İstiklâl Caddesi'nde kalabalığın içinde rastladım ona, selâmlamaya bile cesaret edemedim. Bütün bildiğim bu benim."

"Ah" dedi adam. "Size açıkça söylemekten çekinmeyeceğim. Derin bir kıskançlık içindeyim. Başka bir sevgili edindiyse kendine, düşünüyorum da, kendimi ya da onu öldürmekten başka bir çarem kalmayacak. Kilise nikâhıyla da evlenmeyi teklif etmiştim kendisine. Ah, o gövdemin altında açılan, beyaz eşsiz gövde, şimdi başka bir erkeğin altında açılıyorsa..."

Burada hıçkırır gibi sustu adam.

"Bilmiyorum, bir yardımınız dokunmaz mı bana?" Ardından bir süre daha sustu. "Üzüntüden ne yaptığımı bilmiyorum" dedi. "Size gelişim de bu yüzden" Ardından ayağa kalktı, hızlı hızlı: "Özür dilerim" dedi. "Bir dileğiniz olursa, bana gelmenizi dilerim. Elimden geleni yapacağımdan emin olun. Aşağıda, Aynalıçeşme'de, doğrudan doğruya, dönemeçten içeriye giren sokakta, 22 numaralı evde oturuyorum ben. İkinci katta..." Odadan çıkarken,

bir daha başını eğdi. "Sonsuzca teşekkür ederim" dedi. "Sizle konuşmak, gene de, bir ölçüde iyi geldi bana."

Merdivenleri iniyordu. Gittikçe uzaklaşan, derine gömülen ayak seslerini duydum. Dönerek sokak kapısına kadar inen trabzanı düşündüm. Arada başdöndürücü bir boşluk bırakarak iniyordu aşağıya trabzanlar. Kendini oradan aşağıya bırakma duygusunu kışkırtan bir boşluk. Varlık, kendini korumak içgüdüsünü taşıdığı gibi, kendini yoketme içgüdüsü de taşıyordu işte. Özellikle bu eski kentte. Burada. Beyoğlu'nda.

Yemeğimi hazırlamadan önce, bir süre, koltukta oturdum. Komşum genç kadın besbelli, daha dönmemişti odasına. Dönse, gürültülerini duyardım. Hafif gürültülerdi bunlar, topuklu ayakkabılarını çıkarır, bazı eşyaları düzenler, yemeğini hazırlardı. Aşağıdan, Fischer'in karşısındaki sırada yeni açılmış bir lokantadan çalgı sesleri geliyordu. Pencereden baktım: lokantanın barı hâlâ doluydu, bira içiyorlardı. Bir iki saat sürer çalgı, ardından sessizlik başlar. Birkaç sarhoş gürültüyle sokağa atılırlar. Sonra sessizlik derinleşir, son soluklarını alır sanki kent. Tünel Alanı da, Beyoğlu da ıssızlaşır, taş kesilir. Uyuyamadığım geceler, kentin eski soluğunu dinlerim, karanlıkta. Sabaha doğru Kasımpaşa'nın kuytuluklarından deniz askerlerinin borazan sesleri gelene değin. Sonra hafif bir dalma. Özellikle Cumartesi ya da Pazar günü gelmişse, kendini uykuya daha rahat bir bırakış.

Yemekten sonra tahta koltukta otururken, beni ziyarete gelen adamın —komşumun sevgilisi— sahanlıktan ayrılıp gitmediği sanısına kapılmıştım. Merdivenleri inen

ayak seslerini duyduğum halde. 'Kimbilir' diye düşündümdü, 'belki de yukarıdaki yaşlı kadının ayak sesleriydi bunlar. Adam bekliyor belki de, benim kapının ya da kadının kapısının önünde.' Giderek kapıyı açtıydım. Kimsecikler yoktu. Karanlıktı merdiven. Yalnız dipte, en alt katta bir ışık yanıyordu. Komşum kadının kapısının birden cızırtıyla kapandığını farkeder gibi oldum. Küçücük aralıktan, onun da biraz önceden beri, merdivenlere bakıyor olduğunu şaşkınlıkla farkettim. Adam geldiğinde belki de evdeydi. Kapıyı açmadan ve hiçbir ses çıkarmadan bekledi belki de. Odamda konuştuklarımızı da, biraz duymuş olabilir. En azından adamın sesini ayırdetmiştir.

Ey çılgın Maldoror! Bütün insanlar gençliklerinde böylesi kuşkulara düşüyorlar mı yoksa? Kendisine hiçbir şey verilmemiş tedirgin gençlik, önceden hazırlanmış, bilmediği boşluklara düşüyor da, önce bu bilisizliği mi ödemesi gerekiyor? Yoksa sadece, bu eski İstanbul'da mı bu böyle? Ceneviz, Yahudi, Levanten ruhlarıyla dolu bu eski Galata'da, Beyoğlu'nda mı işliyor bu yasa? Yoksa çok daha genel bir yasa mı bu?

Bütün bu olayları yaşadığım gençlik yıllarımda, Beyoğlu'nda, aşağıdan kışlalardan gelen askerlerin borazan seslerini işitirdim. Sabahın ya da gecenin sessizliği içinde. Şimdi, aradan yıllar geçip de, yaşlanmaya yüztutmuşken, Berlin kentinin dışında, eski bir konağın üçüncü katındaki odama çekildiğimde, ormanların içinden gelen, atış yapan askerlerin silâh seslerini işitiyorum. Avcı değil on-

lar, işgal güçlerinin askerleri. Şimdi dünya yeniden bir savaşa hazırlanıyor gibi. Savaş aslında hiç bitmedi ki! Bırak bunları. Şimdi kendi gençliğini düşün. Senin varoluşunu en çok ilgilendiren o: gençliğin. Gençliğinde atıldığın yeni hayat, bilmediğin karmaşıklıklar üzerine kurulmuş bir labirentten başka neydi ki? Çıkışı bilinmeyen bir labirent. İnsan da bir labirent değil mi? Beyoğlu da?

O günlerde yaşam bana karışık, anlamlandırılamaz, rastlantılarla dolu, her zaman kolayca elde edilemez uçucu bir şeymiş gibi görünüyordu. Yaşamın eteklerine tutunmaya çalışıyor, yukarıdaki ana-varlığını henüz elde edemediğimi sanıyordum. Yaşadığım gündelik şeyler —Beyoğlu'nun gri ve silik görüntüsü— değildi sanki yaşam. Daha doğrusu, yaşadığım gündelik hayatı, yaşamın ta kendisi olarak görmüyordum. Ötede, daha uzakta, varılacak bir yerdeydi o. Hayallerle yaratılmış güneşli bir ada sanki. Duyguların fışkırdığı, doyumların birbirini kovaladığı yalancı bir cennet.

Burada, Beyoğlu'nun sokaklarında dolaşırken nasıl olurdu da o düşlediğim yaşamın, kendiliğinden yaşanan hayat haline dönüşmesini bekleyebilirdim?

Sabahleyin evimden çıkıyor, biraz sonra açılacak ve temizliğe başlayacak olan Fischer Lokantası'nın önündeki dar kaldırımdan geçiyordum. Kaldırımın üzerine, lokantanın giriş kapısının bulunduğu yere talaş tozları serpilmiş olurdu. Lokantayı işletenler, biraz sonra gelecekler, barın çevresine de serpilmiş olan talaşları süpüreceklerdi.

Yeni bir güne hazırlanmış olacaktı lokanta: masaların beyaz örtüleri serilecek, bakır bar parlatılacaktı. Oraya, öğle yemeklerinde, çevrede büroları olan insanlar gelirlerdi yemeklerini yemeğe. İyi giyinmiş kadınlar, kıravat takmış iş adamları, yüksek memurlar ya da çevrede oturanlardan bir bölümü. Kaldırımı izleyerek Tünel Alanı'na çıkıyordum. Oradan sola dönerek, Narmanlı Yurdu'nun önünden geçiyor, Galatasaray'a kadar pastahanelerin, mağazaların, altlarında geçitleri barındıran hanların önlerinden geçerek, daracık girişinde sıra sıra düğmeci dükkânlarının yeraldığı Hacopulos Geçiti'nin taş döşeli avlusuna giriyordum. Bir ruh dinginliği verirdi bu avlu bana. Oradan, tramvayların geçtiği, Galatasaray'a kavuşan Meşrutiyet Caddesi'nde, İngiliz Sarayı'nın karşısındaki bir yapıda bulunan iş yerine çıkmak için. İş yerinde öğleye kadar çalışıyordum, komşum kadının beni her yanımdan saran güzelliğini düşünerek. Onunla buluşma, hatta birlikte yaşama üzerine hayaller kurarak.

Odamı ziyaret eden, o heyecanlı, tedirgin, olgunluk çağına yakın yaştaki adamla karşılaştıktan sonra, komşum kadınla ilgili düşlerime onun varlığının da belirsiz bir yerden karışmaya başladığını sezdim. Caddenin derinindeki Saint-Marie Drapéris Kilisesi'ndeydik. Belki de komşum olan kadınla, eski sevgilisi adamın evlenme törenlerinde. Kalabalıkla dolmuştu kilise. Öyle sanıyordum ki, daha çok adamın tanıdıklarıydı bunlar. Kadının tarafındansa, sadece eskiden Orta Avrupa'dan göçmüş olan, saçları kırmızıya çalan annesi ve onun birkaç ahbabı vardı. Ben, her zaman gittiğim yerde, kapıya yakın, sıraların arasındaydım. İlk

defa kilisede bunca büyük bir kalabalığa rastlamış olmanın şaşkınlığı içinde. Âyin başladı ve rahip elinde tuttuğu, içi kırmızı şarapla dolu bir tasla minbere doğru yürümeye başladı. Ardında ilk gençlik çağındaki dört genç, kitaplar ellerinde, izliyorlardı onu. Kalabalıktan, sıraların önünü, mihrabla en önde yeralan sıralar arasında olan biteni göremiyordum. Rahip, tam küçük masanın ardına geçeceği sırada kalabalıkta bir dalgalanma oldu, bazı kadınlar çığlık attılar, yanda yeralan topluluklar birbirlerini itip kaktılar. Rahibin elindeki şarapla dolu tasın yere boşaldığını duydum. Öyle sanıyordum ki, beklenmeyen aksilik, böylesi bir olaydan doğuyordu. Ardından bir vakit parçası geçti. Düşüm içinde bu vakit parçasının ne kadar sürdüğünü bilemiyordum. Kilisedeki kalabalık azaldı. Kapıda asılı deri örtüyü aralayarak merdivenleri çıkıp, caddeye doğru giden siyah elbiseli birçok insan gördüm. Kilise, eski, ziyaret ettiğim zamanlardaki gibi, oldukça tenhaydı şimdi. Ön sıralara doğru yürüdüm. Mihrabın yürünecek yerine değin yürüyecektim ki, mihrabla sıralar arasındaki boşlukta, damat adayı olan adamın kanlar içinde yerde yattığını gördüm. Ağzından ve burnundan boşalmıştı kan. 'Âni bir ölüm mü acaba?' diye düşündüm. 'Beyin kanaması ya da ona benzer bir şey mi?' Biliyordum bu ilişkinin adamı üzen yanları da vardı. Bütün tutkusuna karşın. Bana da yansıttığı yanları. Değildi. Kırılmış gibiydi adamın boynu. Ve yerde yatan gövde üzerinde baş, dengesiz sallanmaya hazırdı. Yerden kaldırılırsa, ölçüsüzce aşağıya sarkacaktı. Külçe gibi olmuştu gövdesi.

Ben merdivenleri çıkarak kiliseyi terkederken sabah

olmuştu artık. Beyoğlu'nu, yukarıdaki İstiklâl Caddesi'ni sis basmıştı. Öyle ki, yoğun sis, kilisenin merdivenlerine bile oturmuştu şimdiden. 'Niçin bu kiliseyi cadde kıyısına değil de, böyle caddenin aşağısına inşa etmişler' diye düşündüm. —Öyle ya en azından altmış merdiven vardı, aşağıdan yukarıya—. Çok eski bir kiliseydi ve eski dönemlerde, daracık bir yol geçiyordu belki önünden. Kent buraya yayılmadan önce, yamaçtaydı, bağlar, bahçeler arasındaydı belki. Belki de bu kutsal yer biraz gözlerden uzak olsun istenmişti. Bilmiyorum. Sadece sabah sisinin içinde caddeden gelen sesleri duyuyordum: İlk tramvayların gıcırtısı, gazete satıcılarının sesleri. Yukarıya yaklaştığımda gördüm: sislerin içinden yeşil bir tramvay ağır ağır geçiyordu. Bir cenaze alayında başı çekiyormuş gibi, çiçekler içinde. Sabahın bu erken saatinde, burada, İstiklâl Caddesi'nde, öğleye doğru kalabalıklaşacak olan Beyoğlu'nda değildik sanki. Süt gibi beyaz bir sisin içinde, denize açılan belirsiz bir kentin sokaklarındaydık. Galatasaray'a doğru, tramvayın hayaleti gözden kayboldu. Ardından insanın içini tırmalayan bir gıcırtı duydum. 'Beklenmeyen, çok kısa sürede işlenen bir cinayete ya da âni bir ölüme kurban gitmiş, cenaze arabası yerine bir tramvayla götürülüyor işte' dedim kendi kendime. Kitaplarda okuduğum, Meşrutiyet'te Bayazıt Alanı'nda idam edilen ve bir cenaze arabasına ya da bayağı bir at arabasına üst üste konularak, sabahın karanlığında, bazan da öğleye doğru Vezneciler'den Edirnekapı Şehitliği'ne götürülen siyasî ölülerin cesetlerinden daha rahat. Âni bir ölümle... Gündelik yaşamın içinde, sevdiği kadına yakın, bir kilisenin içinde

hiç olmazsa; önceden tasarlanarak boğulmamış ve sehpada asılı kalmaktan şişmemiş bacakları...

Düşten uyandığımda sarsılmıştım. Komşumun sevgilisinin, bir defa görmüş olduğum bu adamın yitişi, kadına karşı duyduğum derin hayranlığın rakipsiz kalışı gibi, sevinçle karışık bir duygu doğurmamıştı bende. Tersine, az da olsa tanıdığım bir dostu yitirmiş gibi oldum. Kadınla aramızda onun varlığının oluşu —o varlık, ona çok yakın da olsa— bana daha bir güven duygusu veriyordu. Bu adamı dost olabileceğim birisi gibi benimsemiştim sanki.

Ama o günden sonra da, kadına karşı duyduğum tutkunun arttığını anladım. Düşümde, kilisedeki evlenme törenine gelirkenki gözkamaştırıcı görüntüsüne belirli bir gerçeklik yüklemiştim. Onu düşünüp duruyordum, vitraylar önünden geçen görüntüsüyle: yeşildi gözleri, gövdesinin bütün ölçüleri hayran olduğum gibiydi. Uzunca, kalınca bacakları, gövdesinin hafif iriliğinden beklenmeyen oldukça ince beli, teninin donuk, beyaz, sarışınsı rengi, bütün o kadınca yapı. Artık sabahları erken uyanmaya gayret ediyordum. Dağınık, meyhane dönüşü tedirgin gecelerimin, sabahları beni uykunun derinliklerine çekmesine karşın. Doğruydu: artık hemen hemen her akşam meyhaneye gidiyordum. Ancak içtiğim üç dört kadeh rakı melankoliye yaklaşan duygularımı yatıştırıyor, duyduğum aşkın yaşamamı çekilmez hale getirmesini önlüyordu.

Gecenin bütün ağırlığına karşın, sabahları erken uyanmaya gayret edişim, onun evden çıkmasına tanık olma isteğimdendi. Kapımı açarak onunla konuşmaya cesa-

ret edemesem de. O merdivenin sahanlığına çıktığı vakit kapıyı açarak konuşmaya başlasaydım, açık-seçik biliyordum ki, ya ona karşı duyduğum derin ilgiye ilişkin hiçbir şey söyleyemeyip, bu beceriksizliğimden dolayı ardından sarsıcı pişmanlık nöbetlerine yuvarlanacak ya da bir anda karasevdamı açıklayarak, kadının benden büsbütün ürküp uzaklaşmasını sağlayacaktım. Ama o merdivenleri inip de sokağa çıktığında, penceremden, taş döşeli sokağa bakıyordum. Omuzlarının altına uzanan kumral saçlarının rüzgârda dalgalanışına, güzelim gövdesine, yukarıdan görülebildiği kadar bacaklarına. Ne denli eksiksiz bir yaratıktı Tanrım! Onun bu güzel kadınca varlığı karşısında ben neydim ki? Genç olsa da, kendisinin hiçbir zaman genç olduğunu düşünmemiş biri. Kendini şimdiden çökmüş ya da yaşlanmış hisseden bir genç adam. Yazdığı satırlar üzerinde de, gövdesinin ya da yüzünün güzelliği üzerinde de kuşkular duyan biri.

Bütün bütüne belirsizdi o sıralarda benim için hayat! Şimdi düşünüyorum da, bütün dünyada o olup biten şeyleri çok sonraları yerli yerine yerleştirdiğimi anlıyorum; tedirginliğim azaldı, daha doğrusu, zaman zaman beni yoklayan, varlığıma yapışık, ama daha bir denetleyebildiğim bir hastalık haline geldi. Sonradan başka sevgililerim oldu. Onlarla yaşama çok basit şeylerle başladım. Sanrılarımı, fantazilerimin yarattığı düşleri —gene de onlarla kendimi durmaksızın kandırsam da— daha bir kavrar oldum. Daha doğrusu kendi kendimle konuşabilir oldum sonraları. İn-

sanın, bir ölçüde de olsa kendi kendine yetebilmesi için ne çok da şey ödemesi gerekiyormuş. Benim de içimde bulunduğum derin tedirginlikten kurtulmam için, kısa bir süre de olsa hapis, sonra da kısalı uzunlu sürgün dönemleri yaşamam gerekiyormuş.

Şimdi, Berlin kentinin dışında, Wannsee'de ağaçlar arasındaki üçüncü kattaki odamda otururken, o tedirgin gençlik yıllarımın deliliğe yaklaşan tutkularını daha iyi düşünebiliyorum. Ödediklerimi de. Yaşamım çok dağınık, orada burada geçmiş olsa da, sonuyla ilgili umut verici ışıklar vermese de, çektiklerimi biliyorum. Dünyaya, çevreme neler verdiğimi, ödediklerimi de. O çılgın kent —kendisinden uzakta olduğum dönemlerde— hiçbir süre bırakmadı ardımı. Karaköy'de, Galata Köprüsü'nün oradaki martıları, denizi, Eminönü'ne giden tramvayları, sokak sokak Galata'nın yokuşlarını, Commerce Alanı'nı, kuleyi, İlk Belediye Caddesi'ni, İlk Belediye Caddesi'nde sabah olurken Çamlıca sırtlarından doğup da camlarıma vuran güneşin kızıllığını, sokakların çılgın kalabalığını, sessiz sabahları, Tünel Alanı'nı, orada, köşede kiremitten yapılmış yapıyı, Beyoğlu'nun bütün o dar sokaklarını, kirli, bomboş sokakları, okulluların çıkışını, boşaltılmış kenti, ayaklanmaları, darbe günleri bomboş olan sokakları, tutuklanmaları, yangınları, herşeyi... Herşeyi gelip buluyor o kentin beni. Burada da, akşamüzeri, güneşin son ışıkları ağaçların sık yapraklarına vururken, atış yapan askerlerin susturdukları bir vakitte, o eanlı gecenin soluğu yaklaşırken... Besbelli, nerede olsam izleyecek beni o soluk kent. Kuzey Avrupa'nın ortasında, duvarlarla ve telörgülerle çevrili,

ama derin bir rahatlık içinde uyuduğum bu yerde değil yalnız, Akdeniz'in köpüklü kıyılarına insem de, yokuş sokaklarına Cenova'nın ya da Lizbon'un Okyanus'a bakan aydınlık kıyılarına, içime girmiş o kent bir kez benim. Bırakmayacak ardımı!

Saint-Marie Drapéris Kilisesi'ndeki ölümle sonuçlanan evlenme töreniyle ilgili düş yeretmişti bende. O düşü, birkaç kez daha değişik biçimlerde gördüm. Kimisinde, evlenme törenine geç kalmış oluyor, kapıya kadar dolup taşan kalabalıktan kilisenin içine giremiyor, kapıyı kapatan adamların arkasından, ayaklarımın ucuna basarak izlemeye çalışıyordum töreni. Kimisinde de kiliseye varıyordum da hiçbir törene rastlamıyordum. Böylece bomboştu kilisenin içi. Dönüp yeniden merdivenlerden çıkıyordum caddeye. Sis de basmış değildi caddeyi. Orada ellerimi cebime sokuyor, kalabalığa karışıyordum. Kimisinde de bendim kadınla evlenecek olan, herkes bana bakıyor, 'evlenecek olan bu mu, başkası sanıyordum damadı' diye garip bir sesle fısıldaşıyorlardı.

Kimisinde de evlenme töreni falan yoktu da, ben sadece duvarları boyunca geziniyordum kilisenin. Kentin Müslüman kesiminde —eski Bizans'da— Müslümanların oturduğu Vefa'da büyüdüğüm halde, Büyükada'daki, hiçbir zaman gerçekten görmediğim papaz okulu ile, onun taş merdivenleriyle, geniş, taş döşeli koridorlarıyla ilgili düşler de sarıyordu beni. Düşler büsbütün yoğunlaştığı, iyice beni tedirgin ettiği süre de, bütün bunların kendimden mi, yoksa içinde yaşadığım bu tuhaf kentten mi gel-

diğinden kuşkulanmaya başladım. Uykularda zihnimi saran düşler, gecede düşünsel yolculuklara çıkmanın kederi, akşamüzerlerinin varlığı kökten sarsan hüznü, bütün bu duygusal yük, büsbütün benden gelemezdi. Daracık sokaklarıyla bütün bir geçmişin üst üste yığıldığı, caddelerinde her çeşit halkın yaşadığı, her dilin konuşulduğu, dinsel tapınmaların her çeşidinin yapıldığı, sokaklarının akla uygun bir topografyası da çıkarılamaz biçimde girift olduğu bu kenttendi de. Buralardan, birkaç defa, deniz yoluyla ayrılırken de hissettim bunu. Boğaz'da deniz, koyu mavi, çırpıntılı olurdu. Gemi, Galata Rıhtımı'ndan uzaklaşırken, Topkapı Sarayı'nın parça parça yapılarının solda yeraldığı yerde, ötede, birdenbire büyük kulesiyle gözlerde küçülen Galata'yı görürdünüz. Hıristiyan yapılarıyla Galata, geminin güvertesinde duran insana: 'Haydi, sen git şimdilik' derdi. "Bak, daha kıyıdan ayrılır ayrılmaz *sen*, gizlerimi saklayıveriyorum *senden*. Büyüklükleri insanı ezmeyen, üst üste yapılarımdan başka birşeyimi görmüyorsun. Sana, 'ben bunca yıl bu kentte mi yaşadım, yaşadığım bu kent miydi benim' dedirten yapılar. Ama istersen Pire'ye, ister Cenova'ya, istersen Marsilya'ya ya da Barselona'ya git. İstersen de bu eski limanlardan trenlere binip kuzeye doğru çık. Yeniden dönüp geleceksin bana."

Solda, çok ilerde, Galata Köprüsü'nün gölgelediği Eyüb sırtlarında batan güneşin ışıkları belli belirsiz geminin güvertesine vuruyordur. Köprünün üzerinden ve ayakları arasındaki boşluklardan sızdığı kadar. Ama sonsuz bir kızıllık sarmıştır o yanı. Limanda kuşların çıkardığı ses sana kadar geliyor. Çatanaların da. Gemi, Marmara De-

nizi'ni geçecek, sonra da açık denizde rotasına oturacak. Gece olup da kamarana çekildiğinde, o kentte yaşadığın şeyler uzaklaşacak senden.

O Cumartesi günü, komşum kadını, İstiklâl Caddesi'nde, arnavut kaldırımı döşeli Hacopulos Geçidi'ne yakın bir yerde, kaldırımın üzerinde gördüm. Karşıdan geliyor olsaydı, artık korkusuzca onu selâmlayacaktım. Ama değildi, önümden yürüyordu. Onla konuşmak isteğiyle, nereye doğru gittiğini de merak ederek, bir çekime kapılmış gibi izlemeye başladım onu.

Geçide girdi, küçük, sıra sıra düğmeci dükkânlarının önünden geçti. Önce onlardan birşey satın alacak sandım. Yanılmıştım. O saçları dalgalanarak, geçidin ortasındaki, küçük taşların döşeli olduğu alana doğru yürüyordu. Alanın ortasındaki cılız ağacın yanından geçti. Geçidin İngiliz Sarayı'na doğru açılan kapısına doğru yürüdü. Sokağa çıktığında da ardındaydım. Galatasaray'a doğru dönmemişti kadın. Tersine, sefaretin kapısı önünden geçmiş, aşağıya, Tarlabaşına doğru inen sokaktaydı şimdi. Panayot'la Diamandi Şaraphanelerinin karşısındaki kaldırımdan aşağıya, Aslan Sokağı'na doğru yürüyordu. Otomobillerin döndüğü köşeye gelince sola döndü. Aslan Sokağı boyunca, yüksek duvarın önünden Aynalıçeşme ayrımına kadar yürüdü. Oraya gelince, yolun boş olmasından yararlanarak karşıya geçti. Sokağın içine doğru ilerledi.

Artık gidemedim ardından. Bırakılmış, bakımsız bir sokaktı bu, köşesinde taşıtlar için büyük bir trafik aynası duran. Kaldırımlarda oturan beyaz saçlı, yaşlı Hıristiyan

kadınlar vardı. Çoğunlukla siyah çoraplar giymiş oluyorlardı. Saçları bembeyazdı.

Taşıtların sokağa çok az girmesinden yararlanarak da, çocuklar top oynuyorlardı sokağın ortasında. Kadın, sokağın derinliklerine kadar gitti, gözden kayboldu. Yeniden Beyoğlu'nun kalabalığına dönmekten başka çare kalmamıştı bana. Bu kalabalık sevdayla ilgili duyguları yatıştırıyor, biraz da oyalıyordu insanı. Duvar boyunca yürüdüm ve Alp Oteli'nin yanındaki yokuştan yukarıya, yeniden Galatasaray'a doğru yol almaya başladım. Atlas Sineması'nda bir dört-buçuk matinesine gidebilirdim. Mermer avluya girip, kadınlı erkekli kalabalığa karışacak, kendimi sinemadaki hayallere kaptırıp, akşam vaktinin gelmesini bekleyecektim.

Sinemadan çıktığımda, caddeyi Cumartesi gecelerine özgü kalabalık kaplamıştı. Özellikle Cumartesi akşamları, kentin öteki yanlarında oturup da, bütün hafta çalışanlardan, Beyoğlu'na eğlenmek için çıkan bir kalabalık olurdu. Kentin başka mahallelerinden gelen, büsbütün ayrı insanları. Özellikle de genç erkekler... Cadde üzerindeki kimi lokantalarla Çiçek Pasajı'nı doldururlardı: Ayakta birşeyler yenilen —Rus salatası, sosisli yumurta, pilâki...— Orman'ı ya da caddenin başındaki Fransız konsolosluk binasına bitişik, daha çok votka içilen Otomatik'i. Bir bölümü de Çiçek Pasajı'na ya da Balık Pazarı'nın içindeki meyhanelere giderlerdi: merdivenle çıkılan Cumhuriyet'e, ara sokaktaki Lefter'e ya da Tünel'e doğru uzanan caddenin ara sokaklarındaki Bohem'e, Hıristaki'ye, Tepebaşı Dram Tiyatrosu'nu çeviren parka bakan İzmir Lokantası'na. Cad-

deye Cumartesi akşamları gelenler, Olivo Pasajı içindeki, yedi sekiz basamak merdivenle çıkılan Rejans Lokantası'nı bilmezler, Çiçek Pasajı'nın girişindeki, cadde üzerindeki Degüstasyon'a da girmeye cesaret edemezlerdi. Degüstasyon'un alçak perdeleri ardından, hemen hemen iki akşamda bir ya da her akşam orada yeralan devamlı bir müşteri topluluğu görünürdü.

Cumartesi kalabalığına aldırmayarak, aşağıya, Tünel'e, Lebon'un pastahanesine doğru yürüdüm. Gene yağmur çiselemeye başlamıştı. Durakta tramvay bekleyen küçük bir kalabalık vardı. Müşteri alan taksiler hızla uzaklaşıyorlardı kaldırımın kıyısından. Cama yakın bir yerde Paskin'in başı görünüyordu. Birşeyler anlatıyordu yanındaki iki kadına. Lebon'un kapısını açtım, kapının dibindeki vestiyere trençkotumu bıraktım. İçerde beyaz bir ışık vardı, sokağın alacakaranlığını unutturan bir ışık.

"Oo..." dedi Paskin. "Bugün gelirsin diye düşünüyordum."

Yanındaki iki kadının ellerini sıktım. Yuvarlak masanın kıyısındaki küçük bir sandalyeye oturdum. Biraz ötede monokollu bir adam vardı, ince yapılıydı, kırçıl saçlarını dümdüz taramıştı. Kırçıl grimsi, çizgili bir kumaştan elbise giymişti. Yanındaki kırmızı saçlı, kaşları yerine bütün bütüne boya çekmiş bir kadına birşeyler anlatıyordu.

Sonra öteki insanları gördüm: öteki masadakileri... Pastaların bulunduğu vitrine yakın bir yerde güzelce kadınlar vardı. Küçük bir pastahane salonuydu burası,

hemen herkes de birbirini az da olsa tanıyordu. Ama gene de, beyaz ışık altında onları birbirlerinden uzak yapan birşey vardı. Küçük bir kaza olduğu vakit gösterilen nezaketle, bakıp gözleri kaçırmakla, birbirinin durumunu tartmakla yaratılan bir uzaklık. Garsonlarla, pastahaneyi işletenler de kendilerinden birşeyler katıyorlardı buna. İşte buraya gelinirdi, güzel pastalar yenir, çeşitli biçimlerde yapılmış kahveler içilir, birkaç saat kentin karanlığından —gittikçe bayağılaşan sokaktan uzak— vakit geçirilirdi. İnsanlar birbirleriyle tanışabilir, belki sevda ya da şehvet ilişkileri de kurabilirlerdi, biraz gözlerden, yabancı gözlerden saklayarak bunu. Ama buydu hepsi işte! Bunla yetinmek, özellikle de kurallara dikkat etmek gerekirdi. Hepsi buydu: güzel, gözkamaştırıcı, biraz da yabansı. Coşku, kendini bırakma, yalvarma ya da reddetme, şehvet, sonraya, geceye, içkilerin içildikleri saatten sonraya aitti.

"Yazıların alışılmamış olsa da, onları beğendim" dedi Paskin. "Sanki ardlarında gizil bir güç var. Eskiden yapılmış denemelere benzemiyor. Bilmiyorum, nereye gidecek, ama durmadan yaz, cesaretle yazmalısın."

Bir karşılık vermeden onu dinledim. Pastahanenin camlarına çöken karanlığa baktım. Aslında ona anlatmak istediğim, varlığımı saran karasevdaydı, komşum olan eşsiz güzellikteki kadındı, oydu beni saran. Ama hiçbir şey anlatamadım Paskin'e. Çekiniyordum, alaya alınmaktan korkuyordum. Oysa anlatmam belki hafiflemesine yardım edebilirdi bu saplantının. Ama Paskin, ona anlatmak istemediğim şeyi bilmeden, sorunuma uygun düşen şu sözleri söyledi:

"Kadınların yaptıkları oyunları yutma. Onların hedefleri hem uzağında, hem de yakınındadır senin. Aşk için neleri göze aldıklarını gördüm. Unutma ki hayat uzundur ve her kuşağın yaşamı birkaç kişinin —birkaç ismin— çevresinde döner durur. Onlardan birisi olabilirsin, o zaman da herşey sunulur sana. Gerçekten zokayı yutmazsan tabiî."

"Ah, Paskin..." dedim. "Duygularım öylesine coşkun ki. Bilinç-altımda yüklü. Düşler görüp duruyorum. Bunları bir gün size anlatabilsem."

"Bizim kuşak İstanbul'a geldiğinde hazır buldu herşeyi" dedi, Paskin. "Çok iyi edebiyat adamları, şairler, düşünce adamları vardı. Ardına kadar açılan ziyafet sofraları. Güzelim kadınlar. Nisuaz Kahvesi'ne girdiğimde herşeyi hazır bulurdum. Gece yarısına kadar bitmeyen bir didinme. Coşku. Yaşamın da önüne, edebiyatsal yaratışı koyan bazı cesur insanlar. O talihiniz yok sizin. İş yok sizin kuşakta. Kendi başınıza kalacaksınız; ne yapacaksanız da kendi başınıza yapacaksınız." Durdu, sonra: "Kent de, giderek gençler için bir kent olmaktan çıkıyor. Sadece para geçiyor burda artık."

Aşağılarda, Fransızların olan St. Louis Şapeli'nin oralardan çan sesleri geliyordu. Belki de, cadde üzerindeki Saint-Antoine Katolik kilisesinden. Belki Katolikler için kutsal bir geceydi. Kilisenin alt yanına düşen, papazlara verilmiş evlerden, biraz sonra siyah elbiselerini giyinmiş, beyaz yakalıklarını takmış olarak çıkacaklar. Kendi yaşadığım yeryüzü dünyasının altında, eski, kutsal, kendine özgü kurallarını koruyan, âyinlerini yapan başka, bir yı-

ğın, dünyalar olduğunu seziyordum. Yalnızlık duyuyorum, uzun tarihin içinde örgülenmiş, sonsuz sınavlardan geçerek, —kendini saklamayı, sırlarını dışa vurmayı bilerek— bugüne gelmiş bu gizemli oluşu hissedince.

Ama bu yalnızlık, bütün bütüne şiirsel bir duygu da yaratıyordu bende. Sabahlar bambaşka bir sevinç veriyordu. O zaman sokaklara çıkıyordum. Kentin sokaklarına. Tenha, ıslak kaldırımlarda sevinçle yürüyordum. Beyoğlu'nda kiliselerin avlularına, merdivenlerine, önyüzlerine, süslemelerine bakıyordum. Ardından bir bahçenin duvarı dibinde durup, aşağıdaki sonsuz denize bakıyordum: akıntılara, gemilere, uzakta dolaşan çatanalara, balıkçı sandallarına, sulara batıp çıkan kuşlara. 'İşte bir kent!' diyordum kendi kendime. 'Yaşamının başladığı ve belki de senin sonunu çizen!'

Kış mevsiminin solgun güneşinin vurduğu pencerenin yanına oturmuş, zamanın ağırlaştığı Pazar gününü tüketmeye çalışıyordum. Yazılarıma baktım —hiçbir sözcük eklemeksizin—, ardından da içimi dolduran boşluk içinde hareketsiz kaldım koltuğun üzerinde. Vaktin geçmesini bekledim.

Öğle öncesinin güneşi çekildi pencereden. Öğle vakti bulutlar sardı gökyüzünü. Öğleden sonra da yağmur çiselemeye başladı. Karşıda kül rengi yapılar. Pazar gününün öğleden sonrası. Her Pazar günü olduğu gibi yalnızım. Uzaktan uzağa kışlalardan eğitim yapan askerlerin bora-

zan sesleri geliyor. Ne bir sinemaya gitmek gelmişti içimden, ne de yollarda dolaşmak. Sinemaları sıkıcı bir Pazar günü kalabalığı dolduruyordur. Atlas Sineması'nın önü, Ar Sineması'nın sokağı, Saray Sineması... duvarlarında aynaların asılı olduğu Alkazar, hepsi Pazar kalabalığı, böcekler gibi yığılmıştır oralara.

İstiklâl Caddesi boyunca da yürümek isterdim. Sinemaların başlamasından sonra kimsecikler kalmaz caddede. Kapalı dükkânlar arasında açık bir iki pastahane yeralır. Muhallebiciler... Tokatlayan Oteli'nin caddenin önündeki geniş vitrinli kahvesi, durgun, alacakaranlık, ölgündür. İçinde birkaç yaşlı kişi oturuyordur, donmuş balıklar gibi.

Saat dörde doğru, gökyüzü yeniden açılır gibi oldu, İstanbul sırtlarında. Eğitim yapan askerlerin borazan sesleri duyuluyor gene. Pencereden sokağa baktım. Aşağıda, apartmanın kapısının karşısına düşen meyhanede şimdiden oturanlar var. Fischer'se kapalı. Gövdemde hafif bir yorgunluk duyuyorum. Açılan gökyüzüne bakarken, geçen hafta benimle konuşmaya gelen adamı görmek geçti usumdan. Anlayamadığım bir çekime kapılmış gibi, çabucak ceketimi, pardösümü giydim.

Ayağımı sokağın kaldırımına bastığımda içimi ziyaretin sıkıcılığı sarmıştı. Ama ardından, kendimi yaşamın akışına bırakmaya karar verdim. Sağa dönerek Asmalımescit'e çıkan, arnavut kaldırımı döşeli sokağa saptım. Oradan Suriye Pasajı'nın da bir yan girişinin açıldığı, Asmalımescit Sokağı'na çıkılıyordu. Dar, hafif meyilli, yüksekçe, eski yapıların çevrelediği Asmalımescit Sokağı. Sade-

ce küçük bir muhallebici dükkânıyla, sebze satan dükkânlar açıktı bugün. Nil Lokantası da açılacaktı birazdan. Sağa dönerek, İlya Fili'nin işkembeci dükkânı önünden geçtim. 'Benim sokaklarım bunlar' diyordum garip bir duyarlıkla. Dar, kapalı sokaklar... Tepebaşı'na, Casa d'Italia'nın önüne çıkacaktım. Burada alanı çevreleyen yapıların çoğunun pancurları kapalıydı. Güneşle belirlenmiş Akdeniz mimarisinin Kuzey Akdeniz'e, alçak tepeler üzerine kurulmuş, bu çok eski, büyük kente değin uzanmış yapıları. Pazar gününün tenha tramvaylarının geçtiği sokaklar. Meşrutiyet Caddesi'nin Şişhane'de, başladığı yerin biraz ötesinde —o gölgeli sokakta— duraladıktan sonra, Pera Palas'ın önünden geçerek, buraya, Tepebaşı durağına gelen kırmızılı-yeşilli vagonlar. Çocukları, kadınları, papazları, Pazar giysilerini giyinmiş erkekleri, yarının ölülerini taşıyan tramvaylar...

Bristol Oteli'nin alt kat pencerelerinde de kimsecikler görünmüyor. Büyük yapılar perdelerini kapatmış, pek bir canlılık yok yüzlerinde. Sanki sadece bu sıkıcı Pazar günü için değil, çok uzun bir zaman parçası için, o geçmek bilmeyen zaman için, çok önceden başlayarak perdelerini kapatmış gibiler.

Küçük bir bahçenin koyu yeşile boyalı demir parmaklıkları boyunca yürüyordum. Büyük, demir kapının önüne gelince durup baktım. Geride, beyaza boyalı, üç katlı, büyükçe bir yapı vardı, pancurları kapalı bir yapı. Şimdi, yağmurdan sonra, yıldız-poyrazdan esen hafif bir rüzgâr da çıkmıştı. Bahçeye bakan yanda, bir pancur hız-

la çarptı. Oradan Alp Oteli'nin bulunduğu köşeye doğru yürüdüm. Dönemecin ortasındaki şişman bir kadının işlettiği barda, Pazar gününün içkicileri toplanmışlardı. Aşağıya, Kasımpaşa sırtlarına bakan duvar boyunca yürüdüm. Kış güneşinin ışıklarıydı donuk yüzlü Haliç üzerine vuran.

Adamın bana tanımladığı sokağın yerini, aşağı yukarı, biliyor gibiydim. Arada bir köşesinden geçtiğim bir sokaktı, ama içine hiç girmemiştim. Parkı geçip sola sapmam gerekiyordu.

Parkı dolaşıp bitirdiğimde, sokağın bulunduğu yöreye yaklaşıyordum. Asfalt cadde bitecek, bakımsız, taş döşeli bir yol başlayacaktı. Yolun kıyısında yapıların aralıklarından, çok aşağıda kalan Kasımpaşa'nın evleri, boş alanlar görünüyordu. Burada, 1917'de gelen Beyaz Rusların yaptırdıkları yapılar vardı. Haliç'in üzerindeki boşluğa bakan, güneşin ışıklarını alması için, giriş bölümleri evin arka duvarına kadar uzatılmış, arka duvarı boylu boyuna renk renk vitraylarla süslü yapılar... Köşedeki iki sokaktan biri olmalıydı adamın sözünü ettiği sokak. İlk önüme çıkanına doğru yürüdüm. Çevreye bakınıyor, sokağın ismini arıyordum. Ama yoktu bir sokak levhası. Köşedeki küçük tütüncü dükkânına doğru yürüdüm. Beyaz saçları dökülmüş, buruşuk yüzlü adam başını kaldırdı okuduğu Pazar gazetesinden.

"A. sokağı burası mı?"

"Evet. Burası." dedi adam.

"22 numarayı arıyorum?"

"Solda, ilerde görürsünüz."

Sokakta ilerledikçe şaşkınlığım artıyordu. Ne denli bakımsız, ne denli bakımsızdı yapılar! Birbirlerine benzemeyen tuhaf evler... Rum yapıları, tahtadan evler, arada daha yeni yapılar, apartmanlar... Üç katlı, beş katlı değişik yükseklikte yapılar vardı sokakta. Üzerlerindeyse artık bulutlardan sıyrılmış bir gökyüzü duruyordu. Dümdüz, aşağıdaki mahallelere doğru inen merdivene değin uzanıyordu sokak. İlerden, merdivenin yanından sağa kıvrıldığı görünüyordu. Canlı bir Pazar günü kalabalığıyla doluydu iyice. Çocuklar, yün ören kadınlar, köşede aralarında konuşan bazı adamlar. Sağda, tahtadan, büyük, çıkıntıları zikzaklar halinde birbirini zileyen şaşırtıcı bir yapı vardı. Hiç içine girdiğimi ansımadığım bu sokağı tanıyor gibiydim. Sanki yaşamıştım burda, günlerim geçmişti, bir hafta, onbeş gün ya da bir ay. Ansımadığım bir zaman parçası. Buydu şaşırtan beni. Yakın bir zaman mı, yoksa çok mu eskiden? Bilemediğim buydu. Düşte mi, yoksa gerçekte mi? Bunu da bilmiyordum. Kafamı toplayıp iyice düşünmek istedim üzerinde, soldaki kaldırıma geçerken. Hayır, *gerçekten* gelmemiştim bu sokağa. Bazan böylesi anlar yaşadığımı biliyordum: yaşamakta olduğum olayı, daha öncesinden düşümde yaşadığımı sandığım anlar. Ya da düşümde gerçekten görmüş olduğumu sonradan yaşıyordum. Solda, orta büyüklükte bir yapıydı 22 numaralı yapı. Çok eski olmayan bir Rum yapısı. İkinci katın zilini çalıp bekledim. Kapı açılınca merdivenleri çıktım. İkinci kat dairesinin önünde biraz beklemem gerekti. Küçük bir hol vardı orda.

Kapıyı bir kadın açtı.

"Buyrun" dedi yana çekilerek.

"Ah, beni mi bekliyordunuz?" dedim, kadının ziyaretimi yadırgamaz tavrının verdiği şaşkınlıkla. Ama gene de yanlış bir soru sorduğumu düşündüm.

"Hayır" derken yürüyordu kadın. "Pardösünüzü kapının yanındaki vestiyere asabilirsiniz."

Pardösümü çıkarıp, daire kapısının ardındaki askıya astım, daire kapısını da kapattım.

Evin sokağa bakan yanında büyükçe bir oturma odasıydı bu. Koltuklar alçak, oldukça moderndi. Yerde bir pikâp, ilerde bir sedir vardı. Bazı plâklar yayılmıştı pikâbın çevresine.

"Otursanıza" dedi kadın.

Oturdum.

"Bir bay vardı" dedim. "Geçen hafta bana uğramıştı...

Anlatmaya çalıştığım şeyle pek ilgili değildi kadın. Hemen hemen odanın ortasına düşen bir koltukta oturuyordu. Biraz sonra dışarıya çıkacakmış gibi giyinmişti. Yalnız pardösüsü yoktu sırtında. Yüzüne dikkatle bakınca onu tanıdığımı anladım.

'Dışarıya mı çıkacaktınız?" dedim heyecanla, onu nereden tanıdığımı bulmaya çalışırken.

"Hayır" dedi.

"Benim geleceğimi mi umuyordunuz? Bir yerden mi tanıyorsunuz beni?"

Olumsuzca başını salladı. Kadının durgun yeşil gözlerine bakıyordum. Bacak bacak üstüne atmıştı.

"Tanıyorsunuz değil mi beni?" dedi.

"E-evet" diye kekeledim. "Ama nereden tanıdığımı çıkaramadım."

Kadının vereceği karşılığa toplamıştım bütün ilgimi. O susuyordu. Sonra:

"Bir plâk çalayım, dinler misiniz?" dedi.

"Evet" dedim.

"Kimden olsun?" dedi.

Birden:

"Sibelius" dedim.

Kalktı, duvara dayalı diskotekten bir plâk çekti, pikâba yerleştirdi. Uzak, durgun bir Baltık müziğiydi bu.

Ona bakıyordum. O da kaçamak bakışlarla gözden geçiriyordu beni.

"Geçen hafta bana uğrayan bay..."

Birden sözümü kesti:

"Anlamıyorum, kimden sözediyorsunuz?" dedi.

"Geçen hafta evime birisi gelmişti de. Esmer, orta boylu..."

"Bilmiyorum" dedi. "Kimbilir, belki de tanıdığım biridir? Kimdi? Siz onu nerden tanıyorsunuz? Nerde oturuyorsunuz siz? Sizin oturduğunuz yerde mi?"

Şaşılası bir güzelliği vardı. Onu iyice tanıdığımı sanıyordum. Ama ansıyamıyordum, ikircikliydim, onu tanıdığım yeri, süreyi bulabilmek için belleğimi altüst ediyordum.

"Beni nerden tanıdığınızı mı düşünüyorsunuz?" dedi.

"Evet" dedim şaşırarak.

"Fazla düşünmeyin bunu."

Birdenbire çekime kapılmış gibi ayağa kalktım, ona doğru yürüdüm. Pikâba yakın sedire uzanmış, eteklerini de yukarıya sıyırmıştı. Hiçbir şey yoktu içinde. Hiçbir şey söylemeksizin, bir büyüye yakalanmış gibi, kabarık ve biçimli kadınlık organına eğildim...

Sabahleyin uyandığımda, bir gün önce yaşadıklarım da bir düşmüş gibi geliyordu bana. Bir düşmüş... Bir düş! Sadece bir gün önce yaşadıklarım da değil, hepsi, bütün bu Galata'da geçen yaşamım, kentin bu Hıristiyan-eski kesiminde yaşadığım herşey. Marmara'dan ya da yön değiştirdiğinde Haliç'in üzerinden esen rüzgâr, bu eski, kara yapıların daha çok tepelerini yalıyordu. Arada bir, belirsiz bir vakitte, rüzgârların kesildiği, güneşin yarı açıldığı bir günde, denizin kokusu duyulurdu: sokaklarda da. Evinizden uzun merdivenleri döne döne indiğiniz, nemden ıslak, arnavut kaldırımı döşeli sokakta birdenbire duyardınız onu: denizle balığın birbirine karışan garip kokusunu. Sizi limana çağıran kokuyu. İçinizde Akdeniz'in herhangi bir limanına inmek, bir vapurun güvertesinde günlerce yol almak isteğini kabartan kokuyu.

Odamın çıplak döşemesine yüksek çatıların üzerinden vuran güneşe baktım. Kendi ışıklarıyla birlikte yüksek ve eski yapıların çatılarının düzensiz silüetini de yansıtıyordu odamın ortasına. Uzaktan, Kasımpaşa'daki kışlalardan, eğitim yapan askerlerin borazan sesleri geliyordu.

Taşıtların pek geçmediği, Tünel Alanı'nı gürültüye boğmadıkları bir gündü. Gene de, arada bir alanda köşeyi dönen tramvayların demir tekerleklerinin raylar üzerinde çıkardığı sesi duyuyordum.

Uyanan zihnimin içinde, çok derinlerde kıvranan bir acı vardı, nereden geldiğini bilmediğim, varlığıma yapışık birşey. Düşünmeye zorladığımda kendimi, uzun zamandır, eski, kararmış yapılarıyla, tozlu pencere camlarıyla, ara sokaklarıyla, sokakları üzerinde yıkanmış çamaşırların rüzgârda kurumaya bırakıldığı yokuşlarıyla, demir kapılarının önünde mermer merdivenlerde oturan ihtiyar kadınlarıyla, gezici balık satıcılarının çınlayan seslerini duyduğum bütün bu Beyoğlu'nun dışına çıkmadığımı anladım. Bütün o büyük, gece vakti ışıklı, parlak cadde: sinemalar, pastahaneler, lokantalarla meyhaneler, vitrinlerinin ışıkları yanan büyük mağazalar; sonra da o ana-caddeden aşağıya inen ya da Meşrutiyet Caddesi'yle birleşen Tepebaşı Caddesi'ne açılan, ardından Aynalıçeşme'ye, Dolapdere'ye Kasımpaşa'ya, Ziba Sokağı'na inen sayısız bakımsız yol... Buydu yaşadığım dünya benim.

Acının bütün bütüne kendimi eski bir mahalleye kapatmış olmaktan gelip gelmediğini araştırmaya zorladım kendimi. Hayır, değildi öyle: sayısız kiliseleriyle, ara sokaklarıyla, şapelleriyle, küçük alanlarıyla, geçitleriyle, zihnimin dibinde duyduğum şeyin sadece bir dekoruydu burası. Bir *'lokal'*di o, acımı, sanrılarımı yaşadığım bir lokal, dört bir yanı demir kapılarla kapalı eski bir sur içi kentiydi sanki. Ama acım başka bir yerden geliyordu: varlığım

kendi içinde taşıyordu onu, öyle ki yaşadığım yer acıma neden olmuyordu da, acım kendisini duyuracak bir yer —kendine uygun bir yer— arıyordu sanki. Bunu düşündüğümde daha derin bir acıyla kıvrandım. Varlığımı saran bu acılı sanrı, sadece kendi içimde taşıdığım birşeydi belki de. O zaman geleceğin ürküntüsünü duydum yeniden. Acıyla döşeliydi geleceğe giden yollar. Bense, cılız varlığımla, onların üzerine basa basa yıllarımı geçirecektim.

Yüzüme güneşin solgun ışığı vuruyordu, kış güneşinin. Bu da, bu tatil gününde, belli bir rahatlık veriyordu bana. Acım, kendiliğinden kırıldı, geriledi. Böylece de tatlı bir sabah uykusuna daldım.

Yeniden Saint-Marie Drapéris Kilisesi'nin merdivenlerini iniyordum. Tahta kapılar ardına kadar açıktı. Deri örtüyü kaldırıp içeriye doğru adımımı atınca büyük bir kalabalıkla karşılaştım. Beni gördüklerinde iki yana açılan, ortadaki koridordan minbere doğru yürümeme yardım eden bir kalabalık. Tören giysilerini giymiş erkekler, yüzleri şapkalarından sarkan tüllerle örtülü kadınlar, bütün Beyoğlu'nun makyajlı, tenlerini matlaştırmış —bunu da bir tülle örtmüş— kadınları, gençler, yaşlılar. Sanıyordum ki, bu defa evlenme törenine götürülen bendim. Kilisenin iki yanındaki, yüksekteki vitraylar arasından sızan ışığa, minbere doğru artan, minberin altından sahne ışıkları gibi vuran bir aydınlık katılıyordu. Böylece, eski Beyoğlu eğlence yerlerine gitmek için giyinmişe benzeyen kalabalığın

bütün bu törene özgü süsünü daha iyi görebiliyordum. Gürültülü, neşeli bir kalabalık! Minbere yakın yerdeki sabah âyininden kalmış günlük kokularına karışan sert bir losyon kokusuydu duyduğum. Süslü minberin önündeki masaya doğru yaklaştım ve beni orada, tören giysileri içinde bekleyen komşumun elini tuttum. Herşey hazırlanmıştı evlenmemiz için. Âşık olduğum komşum ya da dün tuhaf bir biçimde seviştiğimiz kadın. İkisi de birbirlerine o denli benziyorlardı ki! Onun elini tuttum ve makyajlı yüzüne baktım. Erişmeyi düşleyemeyeceğim kadar güzeldi. Mattı teni, heykelsiydi. 'Ey talihsiz Maldoror' diyordum kendi kendime. 'İyice tanımadığın bir dünyanın içindesin ve yarın ne olacağını da bilmiyorsun. Ummadığın bir biçimde sunuldu bu aşk sana. Cesur ol ve kabullen onu!'

Rahibin söylediklerini duymak için hafifce öne doğru eğildim ki, silâh patladı. 'Şimdi yere düşmek sırası sende' diye düşündüm. 'Kanlar içindesin, yaralı bir kuş gibi.'

Yeniden Saint-Marie Drapéris Kilisesi'nin merdivenlerini çıkıyordum. Yalnızdım, yapayalnız. Sabahın erken saatleriydi. İstiklâl Caddesi'nden geçen tek bir tramvay da yok. Sisler içindeydi cadde. Arkama baktım. Kilisenin kapalı kapılarının çevresinde tek bir insan görüntüsü de yoktu. Demir kapıları açıp caddeye çıktığımda göründü simsiyah cenaze arabası. Önce atlarının nal sesleri duyuldu, ardından da bir faytona benzeyen araba göründü. Arabacı, kara giysisi üzerinde, bir an bana baktı, sonra duraklamadan devam etti yoluna.

Dün gibi hatırlıyorum ürkünç görüntüyü. Kilisenin merdivenlerinin caddeyle birleştiği yerde —İstiklâl Caddesi'nin kaldırımı üzerinde— bir parça kan vardı ve araba, sabah sisinin içinde yitip gitmişti gözlerden. Ardından sisin içinde, Olivo Pasajı'na doğru geçen, fırak giymiş bir adam gördüm. Arabacı mı, komşumun sevgilisi mi, yoksa cenaze işlerini yöneten bir kişi mi, bilemiyordum. Sadece ayaklarının sert kösele ve demir ökçeli sesini duydum. Rejans Lokantası'nın yanından kıvrılarak, oradaki Katolik Kilisesine gidecekti. Alçak demir kapıyı açıp, beş basamak taş merdiveni çıkacak, taş avluda yürüyecek... Bir sabah âyinine ya da belirsiz bir yere gitmek için. Kim bilebilir? Kim göğsündeki madolyonun simgelediği anlamı kavrıyordur, kendi mezhebinden olanlardan başka.

Güçlükle uyandım. Güneşin pencerenin üst bölümlerinden henüz çekilmemiş olması, gerçekle yüzyüze gelmeme yardım ediyordu. Kalkıp giyinecek, durmadan imgelemime hiçbir yere ulaşma olanağı olmayan işaretler veren duygularımı dinginleştirmenin yolunu arayacaktım. Belki sokaklarda yürüyerek, içki içerek ya da sağlamca düşünme yolları bularak ya da yazı yazarak. Öyle sanıyordum ki, istenirse, bulunabilirdi bunun yolu.

Ardından sokağa çıktım, Tünel Alanı'nın kalabalığına daldım. Metro Han'ın kapısından çıkanlar vardı, kalabalığa katılan. Kimisi caddenin kalabalığına karışmak için yürüyor, kimisi de biraz ötedeki tramvay durağına gidiyordu. Kırçıl pardösülerini giymiş bir yığın insan. İstanbul'un soğuk kış güneşi üzerlerine vuruyor. Sonsuz sayıda anlam-

sız yüz. Kim olduklarını bilmediklerim... Yıllardır gördüğüm, ama nasıl insanlar olduklarını anlamadığım, tanımadığım sayısız insan. Böylece sokağın kalabalığına karışarak elde etmeye çalıştığım gerçeklik duygusunu daha da kaçırıyordum elden. Bana sadece borazan sesleri gelen, bilmediğim, uzaktaki kışlalarda eğitim yapan askerleri andırıyorlardı. Onların eğitim yaparken oluşturdukları safları. 'Derine, durmadan derine' diyordum kendi kendime. 'Sadece kendi içine girerek yakalayabilirsin o aradığın sağlamlık duygusunu. Bilinçaltın ne denli çılgın imgelerle dolu olsa da. Aradığın orada senin. İçinde. Sakin ol, bul onu!'

Ama boşuna! İçim de bomboş görünüyordu bana: oldukça boş, boşlukla dolu. Yaşadığım ya da uydurduğum imgelerin, dökülmüş yapraklar gibi düzensizce yüzdükleri bir havuz: renksiz, unutulmuş, gölgeli. Sadece alttan alta, bir sızı gibi, kaynağı belirsiz bir acıyı hisseden. İşte buydu hepsi: öteki yakada, daha çok Müslümanların oturdukları surlarla çevrili, eski İstanbul'da büyümüştüm, zihnimin içinde çocukluktan kalma birkaç imge vardı. Vefa'daki karanlık sokak, Şehzadebaşı Camii'nin yan duvarı, mezarlıklar, sebiller, Bayazıt Alanı'na çıkan tramvaylarla ilgili titrek birkaç imge; sonra yakın çevremden birkaç görüntü, çok yakınım olan insanların sıcaklığı, loş sofalı bir ev, güneş vuran bir bahçe. II. Dünya Savaşı başladığında, beş yaşında, evin bahçesinde sığınak kazışım; sonra okul sıraları, Boğaz'ın kıyısında bir yatılı okul, sabahları erken uyanmalar, alt kattaki loş yemekhane, bitmeyen etüd saatleri, koyu bir yalnızlık, Cumartesileri sokağa çıkma-

dan önce süslenmeler, hazırlanmalar; sonra beni görkemiyle her süre şaşırtan, sırlarını bana büyüyünce açacağını sandığım süslü İstiklâl Caddesi; sonra evden ayrılıp, buraya, dar sokakları bir labirenti andıran Tünel Alanı'nın arkasındaki sokakta, üst katta bir odaya taşınışım, sayısız kiliseleri, kilise avluları, şapelleri, geçitleriyle, bu kalabalık, değişken 'hapishaneyi' seçişim... hepsi, hepsi buydu işte! Büsbütün boş kalıp da kendimi dinlediğimde, imgeye dalar gibi kendi içime daldığımda bulamıyordum hiçbir şey kendi içimde: başdöndürücü bir boşluktan başka.

Kendime, biraz da olsa sahip olmam için çok sınavlardan geçmem gerekiyormuş.

Akşamüzeri, Beyoğlu'nun ışıklarını yakmaya başlayan meyhanelerinin bulunduğu geçitlerde dolaşırken, komşum kadını da, bacaklarını bana açan kadını da, onların birbiriyle birleşen —belki de aynı olan— imgesini de düşünüyordum. Tutkuyla titrememe yetiyordu bu. Onlardan birinin gölgesinde yaşamak için herşeyimi vermeye razıydım. Neon ışıklarının aydınlattığı meyhanelerin camlarında, Avrupa Pasajı'nın aynalarında, geçerken, hastalıklı yüzümü gördüm. Kimbilir nelere, hangi sürgünlere, cezalandırmalara yazgılı bir görüntüydü bu?

Gece vakti, ıslak kaldırımlara basarak odama döndüğümde, komşum güzel kadının tıkırtılarını duymaya çalışıyordum. İçimde aşkın ateşini duyuran garip tıkırtılar. Birkaç gündür hiçbir şey duymaz olsam da, kulaklarım kirişteydi.

Galata'yı, Kuledibi'ni, bütün o dar sokakları, taş evlerin önüsıra inen merdivenleri, üzerinde Musevi yıldızı

taşıyan apartmanların iç-avlularını, alt-geçitlerini, marangaz atölyelerini, Çinili Han'ın ardındaki bitpazarını, durmaksızın da Karaköy'den Tünel Alanı'na çıkan, Yüksek Kaldırımı dolaştım durdum. Araya sıkışmış küçük bir sinemaya, dar geçitlerle girilen, gramofonlarında hâlâ taş plâklar çalınan kahvelere baktım. Ceneviz döneminden kalma kalıntıları aradım, zemini o zamankiyle aynı olan dar sokaklarda yürüdüm. Bütün bu yokuşları, kirli sokakları, genelevleri, limanı, Galata Köprüsü'nü, Marmara'yı, Boğaz'ın başlangıcını gören bahçeleri gezdim. Boğaz'dan gelen esintiyi duydum yüzümde. Merdivenli sokaklardaki eski papaz evlerini, şapelleri, araya sıkışmış meyhaneleri... Hepsi, hepsi yeni yetme birisine birdenbire sırlarını vermeyecek kapalılıkta, eskilikteydi. Bir yandan da, içimi saran kadın aşkının yakıcılığını dindirmeye çalıştım. Bu aşkı duyup manastırlara kapananları düşleyerek. Adaların eski manastırlarına... Bütün bu usdışı, rüzgârlı, çılgın, eski kentte, gözlerine mil çekilerek adalara sürülmüş eski hükümlülerin içlerini yakan tutkuyu sezer gibi oldum.

Beyaz giysileriyle, geceleri, körlerin sokaklarında dolaştıkları Bizans! Zaman orada o kadar uzundu ki. Geceler cinayete varan tutkuyu taşıyordu içinde. Gündüzler, bir körün yürüyüşü gibi bakışsızdı. Gecenin siyah kılıfını üzerine çeker gibi, kabüllenişin örtüsünü çekmek gerekiyordu üzerine, yaşam seni solgun bir görüntü haline getirecek olsa da.

Bütün gece sanrıya tutulmuşcasına titredim. Bir hastalık nöbeti içindeydim sanki, çıkmak istediğim yamaçta tutunduğum herşey kayıyordu elimden. Komşum olan gü-

zel kadına duyduğum umutsuz aşk, A. Sokağı'nda kendini bana veren kadın, bütün bu caddeyle ve kiliseyle ilgili düşler, hepsi hepsi duygulara boğuyordu beni, kendimi herşeyin dışına düşmüş tuhaf bir yaratık olarak görmeme yolaçıyordu sanki. 'Gerçekle düşün birbirine karıştığı, ardından da başdöndürücü sanrıların başladığı tuhaf bir yaşam' diye düşünüyordum kendi kendime, Galata Kulesi'nden eski kente bakarken. Gövdemin titremelerini önleyemiyordum. Böylece uyuyamadım sabaha değin.

Gece yağan yağmuru dinledim. A. Sokağı'nın en ucunda görüyordum kendimi. Oradan aşağıdaki sokağa inen merdivenlere yürüyor, ama yanına vardığımda bomboş olduğunu görüyordum oranın —bir merdiven yoktu ya da yarı yolda asılı kalıyordu—, aşağısıysa sandığımdan daha derindi. Oradan, yeniden, sokağın içlerine doğru koşuyordum. Saint-Petersburg'daydım. Güneşin iyice batmadığı o Haziran ayı gecelerinde —mavi gecenin içinde mat bir aydınlık parlarken, Neva Nehri üzerine kurulmuş köprülerden birine yakın bir bankta oturuyordum. Üzerime yaşamın bütün hüznünün yığıldığını düşleyerek. Sonra İstanbul'u Odessa'ya, Odessa'yı da Petersburg'a bağlayan sonsuz bağlantıyı düşündüm. Bütün bu yörelerde, gece vakti esen rüzgâr aynı ürpertici rüzgârdı.

Sabaha doğru biraz uyudum. Uyandığımda gün doğmaya çabalıyordu. Gece yağan yağmur dinmişti. Çatıların kiremitleri ıslaktı ama. Bulutluydu hava, belki, bir süre sonra yeniden başlayacaktı yağmur. Yataktan kalktım, pencerenin önüne gittim: kimsesizdi sokak. Yağmurla ıslanmış kaldırım kara, pırıltılıydı. Yanda komşumun bu-

lunduğu odadan bazı sesler geliyordu. Bir bavul hazırlanır gibiydi. Komşumun işine çok erken gittiğini düşünüyordum. Biraz sonra küçük bir çekişme gibi birşey oldu, onun penceresinin açıldığını duydum, penceremden görmeye çalıştım onu. Biraz sonra da penceresinden görünür oldu o. Pencereyi açtı. Bir an pencerenin önünde durdu. Sonra bacaklarını sarkıttı. Şaşkındım. Ardından kendini bıraktı caddeye.

Kaldırım döşeli yolda kımıldamadan yatıyordu. Gövdesi büzülmüş, kımıltısızdı. Çılgın gibi koştum merdivenlere, 'öldü, öldü o' diye düşünüyordum. Issız sokakta, kaldırımda duran ölüsünü kavradım. 'Öldü o' diye düşünüyor, yerden kaldırıyordum gövdesini. Sonra kollarıma aldım, ağır ağır, kan-ter içinde merdivenleri çıkardım. Başından kan sızıyor, saçlarını ıslatıyordu. Belkemiği kırılmışa benziyordu. Başında duruyor, birşeyler düşünemiyordum: yerde, uzattığım yerde onu.

"Ona da ne kadar benziyor!" diye haykırdım birden, yüzünü çevirdiğimde.

Kapının hızla vurulmasıyla kendime geldim. Aradan ne kadar bir süre geçmişti, ansımıyordum. Gelen iki polis memuruydu. Başımda dikildiler. Biri ölüyü yokladı. Ayakta duranı sordu:

"Siz mi öldürdünüz?"

"Belki de iten sizdiniz?"

Duraksamadım. Çok zaman önce verilmiş kesin bir kararı tekrarlar gibi:

"Evet, evet" dedim.

Odadan çıkarken ölüye, sonra da pencereye baktım. Karşıda, eski yüksek apartmanların üst katları vardı: boş, eski, sanki yıllardır baktığım yapıların yüzleri... Yağmurun yeniden başladığını duyuyordum.

Buydu işte gençlik hikâyem! O rüzgârların her gün yön değiştirerek estikleri, havanın bir açıp bir kapadığı yağmurlu kentte, evleri artık eskimeye başlamış, bakımsız Galata'da. Tramvayların yokuşları tırmandıkları, ardından da âniden büyük bir gürültüyle virajı döndükleri, sokakları hep denize açılan yerde... Böyle geçirdim gençliğimi!

Kısa bir süre tutuklu kaldım, ardından, birkaç kez daha birkaç günlüğüne tutuklanıp bırakıldım. Sonra da sonsuzca birbaşıma bırakıldım. Sürgünlere gittim sonraları. Yaşım iyice ilerlemeye başladığında da, zorunlu olarak uzaklaştım o kentten. İstanbul'dan. Çocukluğumda, Sultan Selim'de, Haliç'e bakan arsalarda, yangın yerlerinde, viranelerde hastalıklı çocuklarıyla futbol oynadığım o eski kentten. Karagümrük'ten, Karagümrük'ün kaldırımlarında gramofonlar çalan asmalı, daracık sokaklarından. Eski bir Bizans su deposunun, bakımsız bir stadyum haline getirildiği Vefa Stadı'ndan. Fatih'ten, Fatih Camii'nin, sonradan betonla kaplanan, benim çocukluğumda toprak olan geniş avlusundan. Geceleri balık satıcılarının o gözkamaş-

tıran karpit lâmbalarını yaktıkları, balıkların kırmızıya boyalı tahta tepsilerde durduğu, satıcıların balıkla birlikte turp, yeşil salata, roka sattıkları, vitrinleri içinde tereyağ kıvamında lakerdaların durduğu, o cıvıl cıvıl çarşıdan. Balkan Savaşı yıllarından bu yana, belini doğrultamamış, dar gelirli, kibar, korkak, temiz giyimli insanlarının dolaştığı alışveriş yerinden. Kaç çılgın çocuğuyla arkadaş oldum? Kaç tane Rum, Ermeni, Arnavut çocukla futbol oynadım. Kaç sağlıksız gencin, erken yaşta, bu dünyadan sessizce çekilir gibi, âniden ölüverdiğini gördüm. Karartma gecelerini yaşadım, depremlerini, ayaklanma gecelerini, sıkıyönetimlerini, aramalarını...

Böylece yıllar geçti. Ben de, kendime düşen suçluluk payını aldıktan sonra, biraz daha görüp tanıdım o kenti. O köhne ve görkemli İstanbul'u. Büsbütün anlayamadımsa da, bir ölçüde kavramış oldum onu.

Şimdi düşününce, yaşamım, birbirinden ayrı parçalar halinde yaşanmış çok uzun bir süreç gibi geliyor bana. Hayatın kısa olduğunu söyleyenlerle aynı düşüncede değilim. Tersine, çok uzundu, çok uzundu iç-sürem. Uzun yıllar yaşadım, istemek, bazan da tutkulara kapılmak, aradığını bulamamak, ardından da umulmadık rastlantıların verdiği mutluluklar... işte buydu bütün 'hayat' dedikleri. İstediklerinin olmaması ile onların yerini doldurmaya çalışan başka şeyler... Deney de buydu, 'hayat deneyi' dedikleri. Güzel şeyler de vardı: çeşitli görünüşler, yeni gelinmiş kentler, kadınlar, kadın bacakları, kimi yerde do-

ğanın görünüşleri, güneşin vurduğu deniz, deniz kokusu, bahar sabahları, kalabalık iskeleler... Ardından da çekip gitmek gerekiyordu, zamanı iyi seçilmeliydi ya da kendiliğinden gelmeliydi o zaman. Buydu hepsi. O kentin eski, külleşmiş yangın yeri toprağına karışmak gerekirdi. Bütün ötekiler gibi, bir yığın boşa gitmiş insan yaşamı gibi. Şimdi düşündüğüm zaman, tarih kitaplarında okuduğum, bazı krokilerini gördüğüm, sütunları altında Bizans askerlerinin dolaştığı Karagümrük yöresinin, o dönemdeki insanlarıyla, bugünkü insanları arasındaki uzaklık aynıymış gibi geliyor bana. Kendime olan uzaklıktan sözediyorum. Hepsi de benden çılgınca uzaklaşmış, soluk birer imgeden başka ne ki! Şimdi yaşadığım yabancı kentlerde, her ahbab olduğum insana sormak istiyorum: 'niçin uydurmayı —söz oyunu da olsa—, düşü, sanrıyı sevmiyorsunuz? Niçin istemiyorsunuz ki hayat hep bir yarı gerçek olsun?' Çünkü, gerçekten, kentini yitirmiş bir insan için, artık herşey bir yarı-gerçektir. Şairin söylediği, o kentin ardını bırakmayan imgeleri de bir sanrı: uykularını dolduran, uyanık olduğun vakitler de gözlerinin önünden geçen imgeler, giderek sanrıya dönüşen, kimbilir, bir gün hayalden varlıkları içinde kendi varlığını yitireceğin hayaletler. Başka ne olabilirlerdi ki!

Sonraları gerçeği gördüm. Nasıl birşeyse bu gerçek! Öyle sanıyorum ki, gerçeği görmek yanılsamayı tanımaktan başka birşey değildi. Hemen her zaman da yanılsamayı yaşadıktan sonra oluyordu bu. Bütün yaşam tek bir yanılsama ya da bir yanılsamalar dizisinden başka neydi ki? Bunun da böyle olması iyiydi. Çünkü yanılsamaları ya-

şamaksızın geçirilen bir yaşam, daha da, tatsızdı. Öyle sanıyordum ki, yanılsamaları yaşamaktan korkanlar, hayatın önünde sonsuzca ihtiyatlı olanlar, ikinci bir yaşammış gibi, zihinsel bir yanılsamayı büyütüyorlar, sonra da, o büyüttükleri yanılsamayla birlikte çekip gidiyorlardı dünyadan. Kaknem varlıklar! Eğer yanılsamasız bir yaşam, hayatın gerçeğini tanıyarak yaşamaksa, hiçbir şeydi bu. Evet, bu gerçek yaşam, gerçekten hiçbir şeydi.

Şimdi rutubetli sokaklarıyla o gizemli mahalleden uzaktayım. Hepsi, bütün yaşadıklarım da, baskı altında geçmiş gençliğimin o büyüleyici yanılsamaları da geride kaldı. Bir sanrı, bir sanrıdan başka birşey değiller artık. Geceleri, kentin boğucu gökyüzünü saran deyimlendirilemez bir hayalet. Ardımı bırakmayan hayaleti, bir giysi gibi çıkarıp atmam gerekiyordu üstümden. Geçen zamanla da yaptım bunu. Zamanın ağır gücüne katlanarak başardım, sayılır. O da bütün bütüne değil, bir ölçüde.

Şimdi o mahalledeki yapıların çoğu bomboş. Adetâ çürümeye, yıkılmaya bırakılmışlar, içlerinde yaşanmış bütün günahlarıyla. Akan irinlerle, bin türlü insan salgısıyla, menilerle, gözyaşlarıyla, olduğu gibi. Rutubetle çiçek açmış sıvalarını, kapalı pencerelerini, yer yer dökülmüş duvarlarını görür gibiyim o yapıların. Şimdi artık işlemeyen hayal tramvaylarının ardından imgesel bir Maldaror koşuyor. Yerini bulamamış bir gençten başka birşey olmayan, kederli Maldaror! Sisin içinde. Dünyaya, ardından da o büyük kente gelmişti ama, çağı içinde bir yeri yoktu ki

onun. Zenginleşen insanların doldurduğu, havasında çeşitli lavanta kokuları uçuşan, ışıkla boğulmuş pastahanelerde, kendisine küçük bir yer açmaya çalışan, bir genç şairden başka birşey değildi ki o! Görünmeyen güçlerin vurgununu yemiş, genç bir şair! Beyoğlu'nun aşınmış kaldırımlarında yılgın örümceği gibi dolaşan birisi. İlençlenmiş bir kentte, genç bir ilençli! Yıllarını bunalımlarla, kendi kendini hırpalamaların dolduracağı, görü duygusu körelmiş bir varlık. Şişhane Alanı üzerinde, gece vakti dolaşan kör kuşlardan biri. Yıkılmaya bırakılmış gettoda, erken türemiş varlıklardan başka neye benziyor ki?

Şimdi gençliğimin bu öyküsünü yazdığım yerde, Berlin'de, göle ve ormanlara yakın bir yerde, ormanın içine saklanmış askerler, durmaksızın atış talimleri yapıyorlar. Gelecek savaşın askerleri. Tünel Geçiti'nin arka yanındaki sokakta, gençliğimde, gecenin ve sabahın sessiz saatlerinde borazan seslerini duyduğum askerler gibi. Birçok şey değişti, bu ses değişmedi. Islak ormanlarda, uzaktan uzağa hayaletleri sezilen, Maldoror'un Şarkıları'ndan silâhlanarak çıkmış askerler... Gizli orduların askerleri. Kötü yaşanmış bir gençliğin imgesel sokaklarını, bomboş kaldırımlarını dolduran titrek görüntüler... Bir arama günü, bombaş sokaklarına dağılmışlar gibi İstanbul'un.

"Başımdan bütün bu tuhaf olayların geçtiği gençlik yılarından bu yana, denizleri çeşitli yönlere açılan, yumuşak tepeleriyle bütün o Boğaz'la Haliç çevresine uzanan, gizemli İstanbul kentinde hiçbir yer beni Tünel Alanı kadar ilgilendirmemiştir. (...) Şimdi rutubetli sokaklarıyla o gizemli mahalleden uzaktayım. Hepsi, bütün yaşadıklarımda, baskı altında geçmiş gençliğimin o büyüleyici yanılsamalarında geride kaldı. Bir sanrı, bir sanrıdan başka birşey değiller artık. Geceleri, kentin boğucu gökyüzünü saran deyimlendirilemez bir hayalet. Ardımı bırakmayan hayaleti, bir giysi gibi çıkarıp atmam gerekiyordu üstümden..."

ADA YAYINLARI
1750 TL
+ KDV DAHİL